RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Första kammaren. Nr 49.

Torsdagen den 31 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Justerades sju protokollsutdrag för det på förmiddagen hållna sammanträdet.

Föredrogs ånyo fjärde sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrådet dels ock i ämnet väckta motioner. *Lagförslag om försäkringsrådet.*

Genom en den 14 april 1917 dagtecknad proposition, nr 228, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om försäkringsrådet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg*, nr 153, och den andra inom andra kammaren av herr *Osberg*, nr 458.

Herr Söderbergs motion hade avseende på 2 § i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget. Ifrågavarande paragraf lydde sålunda:

Förslag till ledamöter och suppleanter, som skola representera arbetsgivarna, må avgivas av förening av arbetsgivare med minst etthundra medlemmar, och förslag till ledamöter och suppleanter, som skola representera arbetarna, av förening av arbetare med minst tiotusen medlemmar.

Därjämte må förslag till representanter för arbetsgivarna eller för arbetarna avgivas av landsting och stadsfullmäktige i stad, som icke deltager i landsting, samt av hushållningssällskap och auktoriserade handelskammare ävensom av annan korporation eller förening, vilken Konungen, efter därom av försäkringsrådet gjord framställning, finner böra tillerkännas rätt att avgiva sådant förslag.

Förslag, som ovan sägs, bör upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter och suppleanter. Har förslag ej avgivits, varde förordnande ändock av Konungen utfärdat.

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

I herr Söderbergs motion hade nu yrkats,

dels en höjning av det för förslagsrätt erforderliga medlemsantal i arbetareförening från 10,000 till 50,000;

dels och att bestämmelsen om förslagsrätt för de i andra stycket av ifrågavarande paragraf upptagna myndigheter måtte ur lagförslaget utgå.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda grunder hemställt,

1:o) att riksdagen, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag till lag om försäkringsrådet icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick bifallas, måtte, i anledning av sagda proposition samt på grund därav väckta motioner, för sin del antaga förslag till lag om försäkringsrådet, av den lydelse, som utvisades av utlåtandet;

2:o) att den i andra kammaren av herr Osberg väckta motionen nr 458 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

3:o) att den i första kammaren av herr Söderberg väckta motionen nr 153, i den mån densamma ej blivit besvarad genom utskottets hemställan under 1:o), icke heller måtte till någon riksdagens vidare åtgärd föranleda.

Utskottets lagförslag skilde sig från det av Kungl. Maj:t framlagda endast i fråga om 2 § andra stycket, vilket av utskottet förordats att lyda på följande sätt:

Därjämte må förslag till representanter för arbetsgivarna eller för arbetarna avgivas av landsting och stadsfullmäktige i stad, som icke deltager i landsting, *ävensom av korporation* eller förening, vilken Konungen, efter därom av försäkringsrådet gjord framställning, finner böra tillerkännas rätt att avgiva sådant förslag.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Almer*, *Schotte*, *Persson* i Norrköping och *Nilsson* i Kabbarp, vilka yrkat bifall till herr Söderbergs motion, i vad den avsåg 2 § andra stycket.

Herr Almer: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har tillsammans med några ledamöter från andra kammaren reserverat mig mot utskottets förslag i viss del till avfattning av § 2 i föreliggande lag och jag vill med några ord motivera denna reservation.

Enligt den kungl. propositionen skola ledamöterna i försäkringsrådet utnämnas av Kungl. Maj:t. Av dessa ledamöter skola tvenne representera arbetsgivarna och tvenne arbetarna. För vardera av dessa arbetsgivare- och arbetarrepresentanter skall en suppleant väljas. Förslag å såväl ledamöter som suppleanter skall avgivas av arbetsgivar- och arbetarsammanslutningar med visst minimiantal medlemmar. Därvid skola arbetsgivarna uppgå till minst 100 och arbetarna till minst 10,000, Kungl. Maj:t dock obetaget att vid utnämningen gå utanför förslaget. Så långt ha ut-

skottets majoritet och reservanterna varit ense. Men den kungl. propositionen föreslår dessutom, att förslag må avgivas av landsting och stadsfullmäktige i städer, som icke deltaga i landsting, av hushållningssällskap och auktoriserade handelskammare ävensom av annan korporation eller förening, vilken Konungen efter därom av försäkringsrådet gjord framställning finner böra tillerkännas rätt att avgiva sådant förslag.

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

På denna punkt har utskottets majoritet ställt sig avvisande beträffande hushållningssällskapen och de auktoriserade handelskamrarna men bibehållit förslagsrätt för landsting och städer, som icke deltaga i landsting. Jag får då först anmärka, att förslagsförfarandet även med den beskärning i Kungl. Maj:ts förslag, som utskottets majoritet företagit kommer att funktionera synnerligen tungt och otympligt. Utom av arbetsgivar- och arbetarorganisationen skulle förslag avgivas från 24 landsting och 5 stadsfullmäktigekorporationer. Varje förslagsställare av dessa kategorier skulle äga rätt att föreslå 8 ordinarie ledamöter och 24 suppleanter. Hur många av de sammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som komme att begagna sig av sin förslagsrätt, torde ej exakt kunna beräknas, men det torde komma att uppgå till någon siffra mellan 5 och 40, av vilka övervägande antalet kommer på arbetsgivarsidan. Det blir såsom det synes en respektabel samling av kandidater, Kungl. Maj:t får ha att välja mellan. Reservanterna anse nu, att det skulle vara tillräckligt, om förslagsrätten begränsades till arbetsgivar- och arbetarsammanslutningar i överensstämmelse med första stycket i § 2. Skulle mot förmodan de inkomna förslagen vara så ensidigt upprättade, att någon mera betydande grupp av arbetsgivare eller arbetare ej blivit på nöjaktigt sätt representerad, torde Kungl. Maj:t ej underlåta att begagna sig av sin rätt att därvid utnämna ledamöter av försäkringsrådet utanför förslaget.

Det torde alltså vara sörjt för att varje legitimt intresse kommer att vid försäkringsrådets sammansättning på nöjaktigt sätt bevakas.

Den mest grava anmärkningen mot att sätta hela denna stora apparat i rörelse för att få fram ett acceptabelt förslag till försäkringsråd framgår av det faktum, att såväl ledamöter som suppleanter torde bliva nödsakade att bo i Stockholm eller i dess omedelbara närhet, enär arbetet inom försäkringsrådet lärer bli så pass intensivt, att man icke gärna kan tänka sig, att en ledamot eller suppleant kan göra resor fram och tillbaka mellan hemorten och Stockholm under den tid, han har sin tjänstgöring i rådet. Härav framgår också uppenbarligen att det endast kan bli ett eller två landsting, som med någon personkännedom skola kunna begagna sig av rätten att uppställa förslag till ledamöter och suppleanter inom försäkringsrådet. Övriga landsting som ligga ute i periferin, få tydligen anlita eller lita på vänner inom Stockholm eller dess omedelbara närhet vid upprättande av förslag, och deras förslag blir till följd härav ganska litet värt.

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

Detta är i korta ord de skäl, jag ansett vara bärande för mitt yrkande, att andra stycket i § 2 måtte i överensstämmelse med herr Söderbergs motion utgå.

Jag ber att få yrka bifall till herr Söderbergs motion i denna del.

Herr Ekelund: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom av den föregående ärade talarens anförande framgick råder det rätt oväsentlig och liten skillnad mellan utskottets och reservanternas förslag. Reservanterna hava yrkat, att rätten att avgiva förslag till representanter för arbetsgivarna eller för arbetarna i försäkringsrådet icke skulle tillkomma landsting och stadsfullmäktige i stad, som ej deltager i landsting. Nu vill jag gärna medgiva, att det kan hysas vissa betänkligheter mot att landsting och stadsfullmäktige i dessa städer äro lämpliga organ vid avgivande av förslag särskilt till arbetarnas representanter i försäkringsrådet. Då man i det sammansatta utskottet behandlade denna sak, sökte man också finna någon annan korporation eller institution, som bättre skulle kunna vara ägnad att fylla den uppgift, vilken här förelåg, men utskottet kunde icke finna någon bättre. Vi få komma ihåg, att om det än skulle bestämmas så, att det överlämnades uteslutande åt Kungl. Maj:t att tillfråga den korporationen eller institutionen eller föreningen eller sammanslutningen, vilka representanter, man ville föreslå för detta ändamål, ja då bleve i alla fall en stor skara arbetare utan rätt att öva inflytande på tillsättningen av representanter i försäkringsrådet. Det är nämligen så, att vad arbetarorganisationerna beträffar, dessa skulle tillerkännas rätt att avgiva förslag, men den stora skaran av icke organiserade arbetare, särskilt lantarbetarna, vilka utgöra det allra största flertalet, skulle härigenom alldeles uteslutas från denna rätt, och det kan väl icke vara riktigt.

Detta har varit huvudskälet varför utskottets majoritet enat sig om att föreslå rätt för landsting och stadsfullmäktige i stad, som icke deltager i landsting, att avgiva förslag till representanter i försäkringsrådet, och jag tror, att om man närmare tänker på saken, skall man inse att detta är riktigt.

Jag har åtminstone den övertygelsen, och jag ber därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag väckte min motion i anledning av denna kungl. proposition i första hand därför, att frågan om hur försäkringsrådet kommer att bliva sammansatt, naturligtvis ju är ett spörsmål av det allra största intresse för arbetarna. Och, såsom jag också yttrar i min motion, en av de nödvändiga förutsättningarna för att arbetarna skola få tilltro till denna lags förmåga att reglera olycksfallsfrågorna för dem, är ju att veta, att det i detta försäkringsråd kommer att sitta personer, vilka representera deras intressen, personer, för vilka de hava förtroende, och vilka

de veta, att de just genom sina egna organ hava inför Kungl. Maj:t föreslagit till ledamöter i samma råd.

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

Vad den första delen av min motion beträffar, däri jag yrkar, att med frånträdande av bestämmelsen i Kungl. Maj:ts förslag om siffran 10,000 såsom minimum, medlemmarnas antal i vederbörande arbetarorganisation skall om förslagsrätt bör tillerkännas densamma höjas till 50,000, så har jag föreslagit denna ändring därför, att jag anser, att det från riksdagens sida vore riktigt att man någon gång erkände den huvudorganisation, som finnes för fackföreningsrörelsen här i landet, nämligen landsorganisationen, erkände den som representant för arbetarnas intressen. I Danmark och Norge är det ju så, att då det gäller att träffa målsmannen för arbetarna, vänder man sig i Norge till Arbejdernes faglige Landsorganisation, som är inrymd i de författningar, vilka, enligt vad jag har mig bekant, åtminstone reglera vissa av dessa förhållanden. Och i Danmark är det i regel ej tal om annat när det gäller arbetarna, än att det är Det samvirkende Fagforbund, som den danska riksdagen har att taga hänsyn till, och som i författningarna inskrivits såsom målsman för arbetarintressena. Jag har nu ansett, att något sådant skulle kunna ske i fråga om den svenska landsorganisationen även från den svenska riksdagens sida. Detta är således en av mina utgångspunkter vid avgivande av denna motion. Därtill kommer ju, att då man tager hänsyn till, huru denna landsorganisation är sammansatt — såsom jag också yttrat i min motion — så representerar den i stort sett just hela olycksfallsintresset i landet och omfattar så gott som alla arbetargrupper, som äro beroende av denna lag. Jag har därför icke tvivlat på att ej denna landsorganisations representantförsamling då den sammanträder, skulle kunna vara i stånd att till Kungl. Maj:t avgiva förslag på den lista av representanter, arbetarna behövde i försäkringsrådet. Att så skulle kunna ske känner jag mig ganska övertygad om.

Naturligtvis vet jag, att det är icke skäl, att jag ens yrkar bifall till min motion i den delen, då denna icke vunnit understöd på något håll inom utskottet. Jag står ganska ensam, efter vad jag kan finna, om denna min uppfattning, och att framhärda däri genom att yrka bifall till motionen, eller rent av genom att driva frågan till votering, det är ju, såsom var man vet, icke alls till någon nytta. Emellertid har jag velat tillkännagiva denna min uppfattning, som jag givit uttryck åt i motionen, och att ett bifall till densamma skulle medföra ett i högsta grad förenklat förfaringssätt på arbetarsidan, det lider intet tvivel. Nå, vi kunna ju lämna den delen av motionen ur räkningen, då den, som sagt, icke vunnit understöd på något håll i utskottet.

Jag kommer så till den andra delen av motionen, den nämligen, som gäller frågan, vilka korporationer som skola kunna vid sidan av arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer frambära förslag till Kungl. Maj:t. Den saken har ju delvis utvecklats av den förste ärade talaren, som på samma gång är reservant inom utskottet, och det är ju en hel del rent formella betänkligheter man kan hysa mot

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

vad Kungl. Maj:t i den delen föreslagit. Det förhåller sig nämligen så, att det bleve en oändligt lång lista på kandidater, som Kungl. Maj:t efter vad jag kan förstå, skulle få mycket svårt att hitta till rätta med. Om man nu dessutom kan tänka sig, att somliga personer vore på förhand utpekade som kandidater, och det därför vore en ren formalitet, att dessa landsting och stadsfullmäktige hade rätt att avgiva förslag, och att dessa förslag i själva verket hade mycket liten reell betydelse, så förstår man — vilket ju också blivit sagt här — att ett landsting exempelvis i Norrbottens län eller i Skåne eller låt mig säga i avlägsnare delar av Sverige, måste fästa sina blickar på en person i Stockholm vid kandidatnomineringen, ty det går icke an att taga kandidaterna från landsdelar, vilka ligga alltför långt bort från Stockholm. Det är nämligen icke tänkbart, att en person vill frånträda sin vanliga ställning i det civila livet och bosätta sig här i Stockholm endast för att få ett förordnande på ett par år med risk att detta förordnande sedan icke förnyas utan blott medför onödiga flyttningar med ty åtföljande omkostnader.

Om vi sålunda utgå från att representanterna i försäkringsrådet i stort sett komma att utgöras av personer, bosatta i Stockholm, kan jag rakt icke finna, att det är av behovet påkallat, att landstingen och dessa städer, som icke deltaga i landsting, skulle vara i besittning av någon förslagsrätt i detta hänseende. Jag anser verkligen, att arbetsgivar- och arbetarorganisationer skola kunna vara i stånd att avgiva förslag till Kungl. Maj:t. Även om man skulle kunna gå ned till siffran 10,000 på arbetarsidan, kunna nog dessa organisationer vara i stånd att för Kungl. Maj:t framlägga förslag med lista på sådana namn, att det kan tillfredsställa Kungl. Maj:ts anspråk i fråga om kvalifikationer för bisittarna i försäkringsrådet.

Vad angår den siste ärade talarens yttrande, att i så fall fingo ju de oorganiserade arbetarna ingen målsman, då det gällde att utpeka en person lämplig för deras intressen, så vill jag invända, att frågan huruvida arbetarna äro organiserade eller icke organiserade utgör ingen riktig frågeställning i detta sammanhang. Inför försäkringsrådet, när detta skall behandla eventuella olycksfall med skadeståndsanspråk, kommer man, såvitt jag kan förstå, alldeles att lämna ur räkningen, om den skadade är organiserad eller oorganiserad. Där få i stället förhållandena och anspråken bedömas efter skadornas beskaffenhet och efter vad lagen föreskriver för liknande fall. Om man skulle vilja utgå från den ståndpunkt som den siste ärade talaren intog, då han ville förskaffa de oorganiserade arbetarna en talsman, vilken skulle för deras del kunna nämna lämpliga kandidater, så vågar jag hålla före, att en talsman för de oorganiserades del skulle lika gott, och jag vågar säga kanske ännu bättre, kunna utses, om vi ville låta arbetarorganisationerna bliva denna talsman framför dessa landsting och stadsfullmäktigegrupper i landet. Jag finner således även ur den synpunkt, som den siste ärade talaren framhöll intet skäl i att uppgiva den ståndpunkt, jag intagit.

Jag ber herr talman, att få yrka bifall till den avgivna reservationen, som rör andra punkten i min motion.

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

Herr von Sydow: Det antal arbetare, som beröres av den nya olycksfallsförsäkringslagen beräknas uppgå till 1,500,000. Av detta antal äro ungefär 200,000 organiserade, men därvid är att märka, att dessa organiserade arbetare så gott som uteslutande äro industriarbetare. Landsorganisationen, som representerar dem i främsta rummet, har ungefär 150,000 arbetare anslutna till sig, men dessutom finns det andra förbund och sammanslutningar, som stå utanför landsorganisationen, om också flera av dem stå denna ganska nära, och som tillsammans äga omkring 50,000 medlemmar. Om man nu skulle begränsa arbetarnes förslagsrätt i fråga om representanter i försäkringsrådet till arbetarorganisationerna, skapar man därigenom förslagsrätt endast för industriarbetarne. Man utesluter då i första rummet den stora grupp arbetare, som äro sysselsatta vid jordbruket. Nu är det icke alldeles riktigt som herr Söderberg yttrade, att i Danmark anses Det samvirkende Fagforbund i sådana fall alltid vara talsman även för lantbruksarbetarna. Särskilt i den sak, varom nu är fråga, är det icke riktigt. I Danmark finns det ett försäkringsråd, som har ungefär samma organisation och samma funktioner, som vi tänkt oss skulle givas åt det nya försäkringsrådet här i Sverige. I detta råd har visserligen Det samvirkende Fagforbund sina representanter, två, om jag minnes rätt, men i rådet finnes också en representant för jordbruksarbetarne. Denne föreslås av en sjukkassa, vars medlemmar till allra största delen äro jordbruksarbetare.

Nu kunde man ju tänka sig denna anordning ganska lämplig även här i landet, och därför har jag för min del gjort en undersökning, huruvida det finnes någon sjukkassa här i Sverige, vilken vore jämförlig med ifrågavarande danska sjukkassa. Jag har då funnit, att det nog här i landet finnes 7 eller 8 sjukkassor, som äga minst 10,000 medlemmar var, och som sålunda, vad omfånget beträffar, väl skulle kunna betros med förslagsrätt, men ingen av dessa sjukkassor har till övervägande delen eller ens i avsevärd grad sina medlemmar bland jordbruksarbetarne. Det är nämligen så, att den frivilliga sjukkasserörelsen här i landet icke trängt särdeles djupt bland jordbruksarbetarne.

Man har därför icke kunnat gå den vägen, och andra vägar, vilkas lämplighet jag själv prövat i syfte att erhålla en institution, som skulle kunna avgiva förslag för jordbruksarbetarnes del, ha heller icke varit framkomliga. Då har man tänkt sig, att man i alla fall icke kunde låta de organiserade industriarbetarne erkännas vara ensamma målsmän även för alla jordbruksarbetare och andra arbetare. Därför har man måste söka upp några andra institutioner för det ändamålet, och man har då stannat vid landsting och stadsfullmäktige i de städer, som icke deltaga i landsting.

Vidare ber jag få anmärka, att man måste komma ihåg, att olycksfallsförsäkringslagen icke blott omfattar handens arbetare

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

utan även huvudets arbetare, nämligen kontorspersonal, bankpersonal, butiksbiträden o. d. såvidt de icke komma upp till mer än 5,000 kr. inkomst. Jag vågar tro, att herr Söderberg skall giva mig rätt i, att landsorganisationen, som rekryteras bland kroppsarbetarne, icke är rätta målsmannen för bank-, butiks- och kontorspersonal. Ger man industriarbetarnes organisationer uteslutande förslagsrätt, har man därmed faktiskt borttagit rätten för ifrågavarande funktionärer, som uppgå till flera tiotusental att bliva representerade i försäkringsrådet. Visserligen tror jag icke, att denna grupp kommer att erhålla någon ordinarie representant i rådet, ty de ordinarie arbetarrepresentanterna däri äro endast två, men det synes mig billigt, att en suppleant i detta råd kunde utses för dem, så att då frågor, som röra deras intressen, förekomme i rådet, denne suppleant där inkallades.

Jag vill i anslutning till den förste ärade talaren medgiva, att landsting och stadsfullmäktige i de städer, som ej deltaga i landstingen, icke äro de mest idealiska korporationer uti ifrågavarande avseende, ty det kan hända, att deras förslag bliva alltför många och otympliga. Men det är icke så som samme talare sade, att dessa korporationer äro skyldiga att avgiva förslag utan de äro endast i de fall då de det önska, berättigade därtill. Och jag anser den olägenheten, att till Kungl. Maj:t inkomma några flera förslag än nödigt är, väga ganska litet mot den olägenhet, som bleve följden, därest man fastslår, att endast organiserade arbetare skulle äga förslagsrätt till rådet.

Den förste ärade talaren fäste också uppmärksamheten på att Kungl. Maj:t icke är bunden vid förslaget, utan kan gå utom detsamma, och han rekommenderade denna utväg, för det fall att förslaget ej vore så fullständigt som önskligt kunde vara. Då ber jag emellertid att få säga att, såsom också framgår av herr Söderbergs motion, detta är en utväg, som arbetarna minst av allt vilja vara med om. Det ursprungliga yrkandet från arbetarhåll var det, att Kungl. Maj:t skulle vara bunden av förslagen, en uppfattning som också framlyser i herr Söderbergs motion. Jag tror icke, att man skall lita på att Kungl. Maj:t annat än i mycket sällsynta undantagsfall kommer att utnämna personer, vilka icke föreslagits. Om detta emot förmodan skulle förekomma, torde det nog medföra obehagligheter, som ginge ut över försäkringsrådet och lagens tillämpning på ett sätt som vi ej önska.

Herr greve och talman, då jag ej kan se annat, än att man måste hava några institutioner, som kunna avgiva förslag till representanter i rådet för den till flera hundra tusen personer uppgående gruppen jordbruksarbetare ävensom för den likaledes talrika gruppen bank-, kontors- och butikspersonal samt då det icke anvisats något sätt, varpå man skulle kunna få förslagsrätt för dessa, annat än genom att taga med landsting och stadsfullmäktige i stad, som icke deltager i landsting, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

Herr Almer: Av de två talare, som här yttrat sig till förmån för utskottsmajoritetens förslag, har framhållits att det enda skäl som talade för, att hela den stora apparaten, landsting och stadsfullmäktige i stad, som icke deltager i landsting, sattes i gång, skulle vara att det bland förslagsställarna saknades representanter för jordbruksarbetare samt bank-, kontors- och butikspersonalen. Den siste ärade talaren berörde visserligen något av vad jag nämnt om Kungl. Maj:ts rätt att gå utanför förslagen, men han försökte bagatellisera detta och visa att något sådant icke gärna kunde tillämpas.

Jag har en annan uppfattning, då jag särskilt har pekat på denna sak och särskilt hållit på att Kungl. Maj:t hade full rätt härtill, om förhållandena skulle gestalta sig så, att någon mera berättigad grupp av arbetare ej vore representerad bland de föreslagna. Jag har ej kunnat bliva övertygad av den siste ärade talarens utredning härvidlag att Kungl. Maj:t icke skulle både hava rätt och kunna utan någon olägenhet beakta dessa rent legitima intressen, där sådana funnos, för den händelse de icke blivit beaktade ibland de förslagsställare, som eljest hava att föreslå representanter för arbetarnas stora grupper. Jag anser således att det genom denna säkerhetsventil är tillräckligt sörjt för att även såväl jordbruksarbetare som bank-, kontors- och butikspersonal bliva representerade i försäkringsrådet, försåvitt det är möjligt att där placera representanter för alla tänkbara näringar.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande.

Herr Söderberg: Gentemot herr von Sydow vill jag bara säga, att bland de grupper som herr von Sydow framsköt är dock olycksfallsfrekvensen ofantligt liten ibland bank-, kontors- och butikspersonalen, och att säga att för de gruppernas skull förslagsrätten borde flyttas till någon annan institution synes mig icke vara av behovet påkallat. Jag känner mig fullständigt övertygad därom att om än i försäkringsrådet skulle komma att finnas representanter, vilka föreslagits från industriarbetarhåll, de bland dessa grupper inträffande olycksfallen ej bleve av svårare natur än att vederbörande kunde förlita sig på att få sina ärenden opartiskt behandlade, bedömda och avgjorda av de representanter, som eventuellt föreslagits från industriarbetarnas sida. Då därtill kommer att den allra största olycksfallsfrekvensen förekommer just bland industriarbetarna — det är det ju ingen som bestrider — så torde också ur denna synpunkt den åsikt jag tillåtit mig uttala få anses vara fullt befogad, den åsikten nämligen, att industriarbetarna böra hava mest att säga till om vid avgivandet av förslag till representanter i rådet.

Då skulle återstå den tredje gruppen, som här är berörd, lantarbetarna. Ja, det skulle vara ganska intressant att bliva i tillfälle att rådfråga dem på något sätt en corps rörande var de själva helst skulle vilja lägga denna förslagsrätt: huruvida de skulle känna sig mera tillfredsställda med att få den förlagd i industriarbetarnas

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

händer eller i landstingens händer. Så pass mycket tror jag mig känna lantarbetarna, deras förhållanden samt stämningen och uppfattningen bland dem, att jag icke tvekar påstå, att deras svar avgjort skulle bliva: vi lägga dock denna förslagsrätt med större tillförsikt i händerna på industriarbetarnas organisation. Denna organisation torde kunna betraktas både såsom fullt kvalificerad för ifrågavarande uppgift och som mäktig att till Kungl. Maj:t avgiva förslag på lämpliga personer, vilka kunna på ett fullt opartiskt sätt bedöma inträffade olycksfall även för lantarbetarnas vidkommande.

Då jag således icke känt mig övertygad av herr von Sydows resonemang, tillåter jag mig vidhålla mitt förut framställda yrkande.

Herr Rogberg: Efter de upplysningar, herr von Sydow lämnat om antalet organiserade arbetare jämfört med antalet icke organiserade arbetare, torde det vara lovligt anse, att de icke organiserades intresse vid uppgörandet av förslag till försäkringsråd bör tillvaratagas av andra än de organiserade arbetarnas föreningar.

Gentemot herr Söderbergs förmodan att om de icke organiserade arbetarna tillfrågades, huruvida de icke skulle vara belåtna med att förslag i berörda hänseende framställdes av de organiserade, deras svar skulle bliva jakande, vill jag ställa en motsatt uppfattning; jag tror, att de skulle säga att de i det avseendet hellre skulle vilja lita till sig själva. När dessa icke hava någon lämplig organisation, som kan framlägga förslag för deras räkning, så lärer utskottets uppfattning vara fullt försvarlig, att förslagsrätten i detta fall lämpligen skall tillkomma landstingen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindley: Om man i likhet med herrar von Sydow och Rogberg ovillkorligen vill bevaka de oorganiserades rättigheter, förefaller det mig som om man valt en ganska konstifik plattform, när man här vill först och främst till 10,000 fastställa minimisiffran av medlemmar, som en förening av arbetare bör äga för att kunna avgiva förslag till ledamöter i försäkringsrådet. Var har man tagit den siffran ifrån, och på vilka grunder skall man då kunna försvara den siffran? Mig synes att här bör det vara antingen — eller. Sätter man gränsen till 10,000, utestänger man en hel massa organisationer, som icke komma upp till den medlemsnumerären och som följaktligen bliva förhindrade att nämna några kandidater. Jag skall blott peka på en grupp såsom ett exempel, rörande vilken jag frågar med vilken rätt man utestänger densamma: gruppen sjöfolk. Dess organisation uppnår icke medlemssiffran 10,000, och den tillhör icke landsorganisationen. Den skulle alltså icke kunna nämna några kandidater!

Vill man bereda möjlighet härtill för en stor massa oorganiserade lantbruksarbetare, förefaller det mig, som om man borde gå

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

på en helt annan linje: man bör då stryka allt tal om ett visst medlemsantal och helt enkelt låta kandidatnomineringarna få ske individuellt, så att det kunde bli lika många kandidater som oorganiserade arbetare, så kunde Kungl. Maj:t få något att göra för att plocka ut lämpliga kandidater, när det gällde att tillsätta försäkringsråd. — Det vore det radikala och riktiga, det vågar jag påstå, i stället för att lägga det på landstingen. Vad menar man med detta? I intet av landstingen i vårt land hava arbetarna majoritet, såvitt jag vet, och de hava följaktligen icke någon möjlighet att där kunna utöva något inflytande för att få de kandidater nominerade, som de anse lämpligast. Att låta allenast den reaktionära delen, om jag så må kalla den, av landstingen vara den nominerande parten anser jag vara helt enkelt en orättvisa, ty då komma helt säkert icke de lämpligaste kandidaterna fram, som skulle bevaka de intressen, vilka de egentligen hava till uppgift att bevaka.

Då anser jag det vara bättre att gå på den andra linjen, den som blivit förordad från herr Söderbergs sida, nämligen att åt landsorganisationen överlämna att föreslå lämpliga kandidater.

Med anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till senare delen av herr Söderbergs motion, d. v. s. bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr von Sydow: Då herr Lindley frågade varför man satt medlemssiffran för arbetarföreningar med förslagsrätt till just 10,000, kunde jag hänvisa herr Lindley att adressera denna fråga till de socialdemokratiska ledamöterna av sammansatta utskottet, herrar Nilsson i Kabbarp och Sven Persson i Norrköping. De voro nämligen med om att sätta medlemsantalet till 10,000, de voro icke för herr Söderbergs motion i denna del. Men jag kan ju också gärna själv upplysa herr Lindley om motiven härtill.

Ifall man ginge så långt som herr Lindley alternativt föreslog, att låta vem som helst få förslagsrätt, enskilda personer eller obetydliga föreningar, bestående endast av t. ex. 5 arbetare, kunde man ju få förslag från arbetarhåll, som ginge stick i stäv mot de bland arbetarna rådande önskningarna.

Orsaken till att man icke ville vara med om att fastställa en så hög medlemssiffra som 50,000, vilken landsorganisationen ensam för närvarande har, var den, att man icke ville giva landsorganisationen ett faktiskt monopol bland de organiserade industriarbetarna. Dessutom råder det icke någon fullkomlig visshet om att det alltid kommer att finnas en så stor sammanslutning av arbetare. För närvarande är det alldeles givet, att så är förhållandet; sannolikheten talar även för att det skall under den närmaste framtiden bliva så. Det har emellertid funnits en tid, som vi torde ernira oss, då det var starkt fråga om landsorganisationens upplösning och då den i alla händelser icke hade så många medlemmar över 50,000. Antoge man herr Söderbergs förslag skulle i framtiden kunna inträffa det fallet, att ingen hade rätt att för arbetarnas vidkommande av-

Lagförslag om försäkringsrådet. (Forts.)

giva förslag till representanter i försäkringsrådet. Detta är nog skälet, varför herr Söderbergs motion i denna del icke rönt någon anslutning från de socialdemokratiska medlemmarna i sammansatta utskottet.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att vad skottet hemställt skulle bifallas med den ändring, som angivits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av fjärde sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts under punkterna 61 och 62 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till försäkringsrådet m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 196, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande av medel till täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet år 1917.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18, 33 och 59 §§ i stadgan om skjutsväsendet den 22 juni 1911, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmännig.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av förlikningsvis bestämd skatteköpeskilling för kronan å Tuna bergslags allmänning m. m. ävensom i ämnet väckta motioner.

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade skäl hemstält,

1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, nr 356, samt motionerna inom andra kammaren nr 485, av herr *Hage*, nr 486, av herr *Karlsson* i Fjäl, och nr 491, av herr *Lindhagen*, måtte under förutsättning att den av Nävekvarns bruks aktiebolag mot Kungl. Maj:t och kronan anhängiggjorda, på Kungl. Maj:ts prövning för närvarande beroende rättegången, om utfående av skattebrev från bolagets sida nedlades, medgiva, *dels* att de å Tuna bergslags allmänning i Södermanlands län genom skattläggning enligt nådiga kungörelsen angående använ-

dande av de till bergverken och bruken upplåtna rekognitionsskogar den 4 februari 1811 uppkomna hemmanen $^{7}/_{16}$ mtl Hjälkhyttan nr 2, 2 $^{7}/_{64}$ mtl Långbro nr 1, 1 $^{1}/_{32}$ mtl Kungstorp nr 1 och $^{15}/_{16}$ mtl Kungshamn nr 1 *med undantag av de till hemmanet Långbro nr 1 hörande torpen Långbro och Nystugan samt det till hemmanet Kungshamn nr 1 hörande torpet Lilla Torskhult med deras i skattelängden angivna områden* finge till nämnda bolag under skattemannarätt försäljas mot en köpeskilling av 584,891 kronor 18 öre att av bolaget kontant gäldas den 2 januari 1918, då ifrågavarande fastigheter finge av bolaget tillträdas, samt i övrigt på de av föredragande departementschefen tillstyrkta villkor, *dels att* den inflytande köpeskillingen finge användas till inköp för kronans räkning av skogbärande eller till skogsodling tjänlig mark, *dels ock att förenämnda tre torp finge till de nuvarande innehavarana föryttras enligt de grunder, som gällde om egnahemsupplåtelser å kronodomäner;*

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

2) att förevarande motioner, i vad de icke blivit besvarade genom utskottets under punkt 1 gjorda hemställan, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade anförts

dels av greve *Hamilton* samt herrar *Persson, Linders, Nilsson* i Tånga, *Ingeström, Pettersson, Olaus* och *Igel,* som ansett, att utskottets motivering och hemställan bort hava viss i reservationen angiven avfattning enligt vilken de två sista styckena i utlåtandet skulle lyda sålunda:

»Beträffande det i punkt 1 av herr Lindhagens motion framställda förslaget rörande skatteköpsrätten till Tuna bergslags allmänning så har utskottet med hänsyn till den knappa tid, som stått utskottet till buds vid behandlingen av nu ifrågavarande motion, icke ansett sig kunna ingå på prövning av detta spörsmål.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej må av riksdagen bifallas;

2) att herr Hages ävensom herr Karlssons i Fjäl ifrågavarande motioner må anses besvarade genom utskottets under punkt 1 gjorda hemställan;

3) att herr Lindhagens motion, i vad den icke blivit besvarad genom vad utskottet i punkt 1 här ovan hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;»

dels ock av herr *Hage,* som instämt i nyssnämnda reservations yrkande, dock med strykande i motiveringen av stycket: »Beträffande det i punkt 1 av herr Lindhagens motion — — — av detta spörsmål», ävensom med strykande av sista punkten i motiveringen: »Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa», samt införande i stället av följande punkt: »Under åberopande av vad sålunda anförts och under uttalande, att utskottet anser, att 1879 års administrativa förläning av skatteköpsrätt till Tunabergs bergslags allmän-

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

ning ej skett i överensstämmelse med grundlagarnas § 77 i regeringsformen, får utskottet hemställa» etc.

Herr statsrådet Carleson: Herr greve och talman, mina herrar! Genom det förslag till förlikning mellan kronan å ena sidan och Nävekvarns bruk å andra sidan, som i proposition förelagts riksdagen, har man sökt få avslutad en långvarig process mellan dessa två parter. Själva processen sönderfaller i två olika faser. Den ena frågan gällde, huruvida Nävekvarns bruk hade skatteköpsrätt till Tuna bergslags allmänning eller om så icke vore förhållandet. Genom beslut från Kungl. Maj:ts sida i statsrådet och sedermera genom prövning i högsta domstolen kan man nu anse att frågan om skatteköpsrätten är avgjord. Jag skall därför icke vidare gå in på den frågan.

Efter det att frågan om skatteköpsrätten sålunda avgjorts, har frågan om skatteköpeskillingen varit uppe under åtskilliga år. Skatteköpeskillingen har enligt ett beslut, som numera ligger till prövning i högsta domstolen, bestämts av kammarkollegium och därefter av regeringsrätten att böra utgå efter värdering. Denna värdering påbörjades år 1912, men har icke avslutats, beroende på en process som pågår.

För att komma till slut i denna fråga utan någon långt gående process, inkom bolaget med förslag att mot en köpeskilling av 150,000 kronor få till sig överlåten allmänningen. Vid det utlåtande, som då inhämtades från kammarkollegium och domänstyrelsen, avstyrkte ämbetsverken förslaget till förlikning, men kommo med ett eget förslag. Ämbetsverken utgingo därvid från den värdering av allmänningen, som påbörjats år 1912, och kommo sålunda till ett belopp av ungefär 611,000 kronor. Ifrån detta belopp avdrogo emellertid ämbetsverken kapitaliserade värdet på grundskatten, som under vanliga förhållanden skulle hava påförts allmänningen, när densamma hade skattlagts. De kapitaliserade grundskatterna beräknades uppgå till ett belopp av ungefär 26,000 kronor.

När jag tillträdde mitt ämbete i statsrådet, förelåg ämbetsverkens utlåtande om att förlikningen skulle så anordnas, att vardera parten finge hälften av värdet, d. v. s. att Nävekvarns bruk skulle betala hälften av 611.000 kronor minus det kapitaliserade värdet på grundskatterna. Hälften av nyssnämnda belopp efter detta avdrag blev ungefär 292.000 kronor. Det var vad kronan skulle få. Jag för min del ansåg, att förhållandena lågo så, att Nävekvarns bruk borde kunna i stället betala en betydligt högre summa. Jag inbjöd vederbörande representant för Nävekvarns bruk — dess aktier ägas för närvarande av ett bolag i Norrköping — jag inbjöd som sagt chefen för detta bolag att genom sitt juridiska ombud och sedan personligen förhandla om saken. Jag kom därvid till det resultat, som finnes angivet i propositionen.

Som jag nämnde, var värdet på själva allmänningen fastslaget till 611.000 kronor. 26.000 kronor drogos därifrån såsom det kapitaliserade värdet på grundskatterna. Jag slutade med att med ve-

derbörande preliminärt överenskomma att köpeskillingen skulle bliva 611,000 kronor minus de 26,000 kronorna, alltså fullt ut 584,000 kronor, i stället för, såsom ämbetsverken tänkt sig, 292,000 kronor.

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

Nu har utskottet för sin del godkänt detta belopp, 584,000 kronor, såsom lämplig köpeskilling, med med en viss restriktion. Det är klart, att kronan för sin del med nöje måste se ifall man i allmänhet taget vid förhandlingar om fast egendom skall kunna säkerställa de åbor, som finnas på vederbörande egendom; och när kronan för egen del säljer sina fastigheter, så hembjudas såsom bekant i regel de torp, vilka kunna finnas på egendomen, till inlösen av torpinnehavarna. På här ifrågavarande allmänning befinna sig en massa torp, över 30 stycken. När jag upptog förhandlingarna med vederbörande om bestämmandet av en köpeskilling, uppkom naturligtvis bland annat även frågan om hur det skulle ställas med dessa torp. Vederbörande representant för Nävekvarns bruk förklarade sig icke kunna avstå från den rätt till torpjorden som enligt skatteköpsrätten tillkom Nävekvarns bruk. Anledningen härtill uppgavs vara den, att torpen ligga så strödda inom skogsmarken, att han för skötseln av den skogsmarken icke skulle vilja bryta ut dem. Bland dessa över 30 torp finnas emellertid 3, som under generationer gått inom en och samma släkt. Beträffande dessa torp hade ämbetsverken föreslagit, att de skulle få besittas av de nuvarande innehavarna under deras livstid. Resultatet av underhandlingarna rörande torpen blev också, att förslaget från Kungl. Maj:ts sida innebär att dessa tre torpinnehavare skulle få livstids besittningsrätt till respektive torp.

Nu har utskottet tänkt sig, att ifrågavarande torpare i stället för livstids besittningsrätt skulle få tillösa sig själva marken av Nävekvarns bruk. Utskottet har på sitt sätt värderat denna äganderättupplåtelse till det belopp, vartill grundskatterna hade kapitaliserats, eller 26,000 kronor. Utskottet resonerar som så, att rätteligen borde det kapitaliserade värdet av grundskatterna icke avräknas från förlikningssumman, när förlikning träffats mellan kronan och bruket, ity att grundskatterna numera avskrivits och alltså några grundskatter icke skulle komma att utgå från denna allmänning.

Det är blott för att reservera mig emot utskottets resonemang i detta hänseende, som jag har begärt ordet. Även jag kan för min del vara med om att för den händelse köpeskillingen skulle hava direkt fastställts efter värdet på allmänningen, antagligen även jag skulle hava velat fordra att bolaget skulle hava betalat utöver de 584,000 kronor, som jag nu föreslagit, jämväl de 26,000 kronorna.

Saken ligger dock icke riktigt så. Här är fråga om en förlikning. Vid de underhandlingar, som fördes mellan mig och representanten för Nävekvarns bruk, krävdes av ägaren till bruket, att ifrån den värderingssumma, som ämbetsverken kommit till, de 611,000 kronorna, skulle göras avdrag långt utöver de 26,000 kronor, som det här är fråga om, nämligen bl. a. med ett belopp på över 100,000 kronor, värdet av rekognitionsrätten, såsom det hette. Sedan

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

jag fått del av hela hans argumentering och yrkande, fann jag, att om jag skulle komma någon vart, borde jag i stället giva ett bestämt bud. Detta gjorde, att jag ett par dagar därefter lät underrätta honom om, att jag vore villig tillstyrka, att köpeskillingen finge utgå med ett belopp av 584,000 kronor, d. v. s. med det avdrag, mot vilket här på sitt sätt anförts invändning.

I det läge, vari frågan kommit genom utskottets behandling och med tanke på den reservation, som finnes fogad vid utskottets utlåtande, har jag naturligtvis icke velat med vederbörande ingå i några ytterligare förhandlingar, innan frågan förelegat till riksdagens avgörande. Jag kan därför icke yttra mig om hur ägaren till Nävekvarns bruk ställer sig till utskottets förslag, i händelse det godtages av riksdagen. Jag har allenast velat på detta sätt framhålla, att det avdrag, som utskottet anser vara olämpligt gjort från min sida, nog i stället är att betrakta såsom ett uttryck av en förlikning.

Herr Holmquist: Jag har på avdelningen inom jordbruksutskottet deltagit i behandlingen av föreliggande ärende, och jag har därvid omfattat de åskådningar, som i reservationen fått sitt uttryck. Jag vill naturligtvis oförbehållsamt erkänna, att Kungl. Maj:t gjort en synnerligen god gärning genom sitt försök till förlikning med Nävekvarns bruks aktiebolag och till att få denna gamla tvistefråga ur världen. Kungl. Maj:t har genom denna åtgärd i viss mån överflyttat frågan från det rent *rättsliga* till ett *billighetsbedömande*. För min del har jag icke heller i de *allmänna* villkor, som denna förlikning innehåller, kunnat se någonting, som alldeles bestämt skulle föranleda till, att man från densamma skulle taga avstånd.

Det som för mig varit huvudsaken i detta fall, har just varit torparnas på allmänningen ställning. Det är ju så, att dessa 34 särskilda torp, jag vill gärna erkänna det, äro så belägna, att det är svårt att på ett rationellt sätt utnyttja denna allmänning, med alla torplägenheterna bibehållna. Men jag vill påpeka, att av handlingarna framgår, att 21 stycken av dessa torp förekommo redan som torp före år 1757, några av dessa torp, särskilt de tre i utskottets kläm omnämnda, hava innehafts av samma släkter i sekler. De tre torp, om vilka detta gäller, äro i utskottets förslag undantagna, som statsrådet påpekat, från att *under den nuvarande innehavarens och hustruns livstid* följa med vid denna förlikning, som skulle överflytta äganderätten till denna allmänning till Nävekvarns bruks aktiebolag. Men det finns ju en hel del andra torplägenheter särskilt angivna, och det är styrkt av handlingarna, att en hel del av dessa torp innehafts i över 50 år av de nuvarande innehavarnas förfäder. En del andra hava under 20 år varit i samma släkt, en del i 10 år och 13 stycken mellan 2 och 8 år. Då man enligt min uppfattning mycket riktigt överflyttat denna härva av tvistigheter till ett förfarande efter den principen, att *billighetsskäl* borde gälla, kan jag icke finna annat än, att man även bort omfatta dessa nu nämnda torpare eller

åtminstone den väsentligaste delen av dem med samma förfarande och även med hänsyn till dem låta billigheten tala. Departementschefen säger i sitt uttalande i den kungl. propositionen, att framställningarna från torparna sakna allt rättsligt stöd. Jag vill och vågar knappt bestrida, att icke i detta uttalande ligger sanning, men å andra sidan när man nu överflyttar hela detta förfarande till vad billighet och rättvisa i allmänhet kräver, kan jag icke finna annat än, att man bör även överföra behandlingen av dessa torpare till samma linje.

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

Reservanterna säga:

»Billighetsskäl synas dock i varje fall synnerligen starkt tala för, att kronan, som nu går att avhända sig den sista allmänningsskog, som torde komma att försäljas enligt grunderna i kungl. kungörelsen den 4 februari 1811, i största möjliga utsträckning behjärtar innehavarne så dessa torplägenheter intressen och söker bevara lägenheterna åt dem. Vad Kungl. Maj:t i sådant avseende föreslagit synes uppenbarligen vara otillfredställande.»

Jag måste säga, att jag delar den av reservanterna uttalade uppfattningen.

Nu kan man fråga sig: Om ett sådant krav till torparnas förmån skulle uppställas, hur går det då med hela den stora saken, det vill säga dessa tvistigheters avlyftande genom ett slutligt beslut i rättegångsväg eller genom ett förfarande, som skulle leda till förlikning? Vad rättegångsförfarandet beträffar, är det ju möjligt och långt ifrån uteslutet, att det kan hända, att Nävekvarns bruks aktiebolag, sin rätt likmätigt, sedan den prövats av vederbörande myndigheter, kommer att för en köpeskilling av några hundra kronor förvärva äganderätten till denna betydande allmänning. Det är naturligtvis ur ekonomisk synpunkt en sak, som för staten är mindre tilltalande, men å andra sidan, då nu denna enligt min uppfattning abderitiska lagstiftning existerar, kan jag icke finna annat än, att staten får stå sitt kast och taga saken, sådan den är. Men jag tror i alla händelser, att man icke har så mycket att befara, åtminstone under den närmaste tiden, att denna utgång skall bli gällande. Jag tror för min del, att man har möjlighet att efter ytterligare underhandlingar, visserligen kanske med avstående av någon del av den ifrågasatta löseskillingen, kunna rädda åtminstone många, kanske den väsentligaste delen av dessa torp. Jag kan icke finna annat än, att det vore en god gärning, och staten bör väl i det fallet betala vad skäligt är för att få sådana, enligt min uppfattning, ur statens synpunkt synnerligen lyckliga förhållanden genomförda.

En annan sak, som dock torde möta stor svårighet och kanske icke är genomförbar, vore att *staten* köpte allmänningen och lämnade *bolaget* skälig ersättning. Huruvida man på detta sätt kan nå en lösning känner jag icke, men det förefaller mig i det läge, som saken nu har, att man bör ytterligare undersöka och klarlägga. I ett land, som ägnar så stort intresse åt frågan om egnahemsbildningen, vill det synas ganska egendomligt att nu icke taga dessa billighetsskäl till råds, som tala för att söka på lämpligaste sätt träffa sådana

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

åtgärder, att dessa torpare, i den mån det är möjligt, få sitta fast på sina torp.

Det är dessa omständigheter jag i korthet angivit, som föranlett mig, herr greve och talman, att omfatta reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Österberg: Jag ber att huvudsakligen få instämma i de synpunkter, som den föregående talaren förfäktat. Jag kan icke frigöra mig från den uppfattning, att här föreligger en fråga, som riksdagen med särskilt intresse bör följa, och att riksdagen bör om möjligt ock söka få frågan lagd så, att dessa 34 torpare måtte erhålla rätt att fortfarande i okvald besittning få bruka de små ställena, som de gjort under lång tid. Det förhållandet, att Näfvekvarns bruk gör anspråk på rekognitionsrätten till detta område enligt sådana grunder, som gjort, att detta bolag ursprungligen satt ned 575 kronor, som skulle utgöra löseskillingen för en så betydande domän, men att samma bolag sedermera, när det kommit underfund om, att det icke går att på den vägen komma i besittning av allmänningen, nu är villigt att betala ända till en halv miljon kronor för samma allmänning, som bolaget vid något tidigare tillfälle trott sig kunna inlösa för en så obetydlig summa som 575 kronor — detta tyder, menar jag, på att bolaget är på det klara med, att bolagets rätt efter de gamla grunderna är tämligen omtvistad. Det har också visat sig, under de år som gått, och detta ärende förelegat i processväg, hurusom det faktiska förhållandet är, att bolaget icke kunnat bevisa sig vara fulla och rätta ägaren till området ifråga och sålunda icke kunnat göra anspråk på att få behålla det efter de grunder, som bolaget sökt vindicera fram.

De torpare som ha sina lägenheter på allmänningen, ha också vid flerfaldiga tillfällen gentemot bolaget rest process för att söka åt sig tillförsäkra åborätten, och för detta ändamål ha dessa lägenhetsinnehavare offrat stora summor i förhållande till deras ekonomiska ställning, men det har icke lyckats dem. Det synes mig därför, att nu när riksdagen har i sin hand att bedöma denna fråga, den borde avslå det anbud, som gjorts och låta frågan åtminstone gå till ytterligare undersökning, varigenom det vore möjligt att få en utväg, varigenom torparna kunde få antingen besittningsrätt eller ock få inlösa sina små ställen. Det förefaller mig egendomligt inkonsekvent, om man å ena sidan från riksdagens sida vidtager omfattande åtgärder för att åstadkomma egna hem och sedermera vid ett tillfälle som detta utan vidare spolierar 34 stycken egna hem, ty jag vill påstå, att dessa små torpare komma, därest denna transaktion fullföljes, i en synnerligen obehaglig ställning. Herr statsrådet erinrade om, att det är andra intressenter, som nu äga aktiemajoriteten i Näfvekvarns bruk, och det är ett faktum, att det är ett exporthyvleri, Norrköpings exporthyvleri, tror jag det heter, som för närvarande äger aktiemajoriteten i Näfvekvarns bruk. Följaktligen blir resultatet det, att omedelbart som denna transaktion verkställts, kommer detta exporthyvleri att börja skogsavverk-

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

ning i stor stil, dels till att börja med för att täcka köpeskillingen, dels ock sedermera naturligtvis för att uttaga största möjliga förtjänst ur skogarna. Då förstår man, vilken ställning dessa torpare komma att intaga, när de komma under ett industribolag, skogsavverkningsbolag, som icke har annat intresse än att försöka förtjäna det mesta möjliga på skogen. Det synes mig icke under sådana förhållanden vara en tilltalande åtgärd att i detta fall gå med på föreliggande förslag.

När det därför icke finns någon annan utväg för närvarande, är jag för min del benägen att yrka bifall till reservationen.

Herr Lindblad, Ernst: Jag har personlig kännedom om dessa förhållanden, därför att jag i 10 års tid bott på denna trakt och till och med haft dagsverken från åtskilliga av ifrågavarande torp.

Jag kan intyga, att under tiden från 1879 till 1889 var det ingen klagan hos torparna, varken att de hade dryga villkor, ej heller förekom den frågan, huruvida de skulle kunnat tänka sig att få äga torpen. Men då frågan väcktes från brukets sida, att få skatteköpa området med så billig lösepenning som blott sex års kapitaliserade ränta, ett belopp av cirka 575 kronor, då vaknade torparna till liv. Naturligtvis fanns det alltid juridiska rådgivare, som kunde hjälpa dem, och frågan blev dragen genom alla instanser. Slutligen kom man till det resultatet, att torparna icke hade någon juridisk rätt. Emellertid har statsrådet i sin överenskommelse förlikningsvis med bolagets representanter kunnat utverka, att tre av dessa torp, som hava den äldsta besittningsrätten i samma släkt att åberopa, skulle få kvarbo. Utskottets majoritet har försökt utsträcka den förmånen en smula längre. Det har nämligen visat sig, att en lägenhet icke skulle bliva mycket betjänt med att få upplåtelse under innehavarens livstid, därför att en änka nu innehar torpet, som skötes av hennes son. Vid hennes död skulle han sålunda kanske snart gå förlustig detsamma. Att driva det längre och utsträcka det till flera torp torde med all säkerhet icke vara möjligt, efter vad man inhämtat från dem, som känna till saken närmare. Då hemställer jag: Om man nu får hela den värderingssumma, som den lagligen tillsatta värderingsnämnden kommit till — detta på grund därav, att konjunkturerna i detta nu blivit gynnsamma — är det då klokt att refusera ett sådant anbud? Vem kan garantera, att dessa skola gälla ett eller två år till? Sålunda skulle måhända bolaget icke, om saken ej nu avgöres, stå vid sitt bud. Och om man nu finner detta, är det då klokt att genom att uppställa än högre gående villkor för torparna, riskera, att hela frågan faller och kronan går miste om denna större lösesumma, utan att torparna alls få det bättre. Rättegången kommer att pågå många, många år, resultatet kan man ej veta, men det *kan* gå ända därhän, att bruket får skatteköpa detta område för 575 kronor.

Jag tror, att kammaren gör klokt, om den, med stöd av vad som förekommit i alla dessa år, ville godkänna förlikningen. Det

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

är min förvissning, att på det sättet dels räddar man detta kapital åt statsverket och dels ger man detta stora skogsområde en mer rationell skötsel än det för närvarande har, ty nu ligger det fullständigt oanvänt med undantag av den utsyning som kan lämnas åt innehavarna. Under flera års tid har en enda gång, så vitt jag har mig bekant, förekommit avverkning därstädes, och den gjorde jägmästaren på eget bevåg. Försäljningsbeloppet reserverades, och jag tror icke någon satt sig i besittning därav. Det samma ingår jämväl i förlikningsvillkoren. Är det under sådana omständigheter klokt att låta detta stora område ligga utan verklig skötsel och låta statsverket måhända gå miste om kapitalet och räntan.

Jag beklagar, om det skulle av en eller annan anledning vara så, att politiken här spelar in, och att av sådan orsak statsverkets ekonomi skall skötas efter partilinjer. De uppnådda resultaten avspegla sig så. Jag för min del är övertygad, att om riksdagen fattar beslut i enlighet med utskottsmajoritetens hemställan, torde även bolaget, trots att herr statsrådet icke nu kan försäkra det, vara med på även den sålunda gjorda förhöjningen i köpeskillingen.

Herr Ström: Vi hava här framför oss i denna sak ett av de ofantligt många exempel, där kronans och samhällets jord har frånhänts och frånroffats densamma för att komma enskilt bolag till godo. Vi hava också i gången av hela denna historia ett exempel på, huru bolagsväldet tillsammans med byråkratien förfar gentemot kronan och gentemot de fattiga människor, som kunna finnas på dessa allmänningar och dessa kronan tillhöriga jordar. Nu är det faktiskt så, att det är — om vi se saken sådan den verkligen är — fråga om att driva bort dessa 34 torpare, som där finnas, och det kommer naturligtvis bolaget att göra. Mot detta skulle vi väl alltid av rättfärdighet och mänsklighet resa oss, men om herrarna bortse från dessa ideella skäl, så borde vi väl göra något i en tid, då vi behöva all den jord odlad och brukad, som möjligen kan brukas.

Det är vidare här, som det förut nämnts, av den föregående talaren, fråga om torpare, som under generationer i sin släkt ha besuttit och brukat dessa torp, som brutit bygden, som odlat vildmarken. Skola vi nu tacka dem genom att driva bort dem? Kunna vi så handla med människor och medborgare? Äro icke dessa strävsamma torpare och åbor också fäderneslandets söner och goda medborgare? De ha inga representanter i denna kammare, såsom bolagen ha i överflöd, men böra vi icke då så mycket hellre skydda deras rätt. När herr Lindblad på Sörmlandsbänken säger, att detta är en fin affär för staten att göra, ty om vi icke taga denna halva miljon, kanske vi få nöja oss med några hundra kronor, vill jag för min del säga, att det är mycket bättre, att staten förlorar denna halva miljon och icke får ett enda öre, men håller på sin verkliga rätt, sin moraliska rätt och på torparnas rätt, än att den uppger denna rätt för att skaffa sig en inkomst och det på bekostnad av dessa människor, som där finnas. Det kommer nog en gång tider,

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

då det kan vara gott för staten att kunna visa på, att den icke varit med om att uppge eller sälja någonting, utan att den istället har hållit på sin rätt. Det är icke alls osäkert, utan vi kunna vara förvissade, att det kommer tider, då det blir nödvändigt att till staten och kronan reducera tillbaka vad som frånhänts densamma. Då är det säkert mycket gott att kunna påvisa, huru man icke i godo varit med om att göra något sådant, som nu föreslås.

Även om denna överlåtelse skulle beviljas av denna kammare, får man hoppas, att andra kammaren som en varning mot att gå vidare på sådana vägar, kommer att bifalla reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Hages reservation.

Herr Österberg: Genemot vad herr Lindblad anfört, vill jag säga, att torparna icke för tillfället kommit på den tanken att söka få sina torp förvärvade för egen räkning, ty det är en gammal historia, som pågått i många år, under vilka dessa torpare strävat efter att erhålla åborätt till torpen.

Vad beträffar skogarnas vanskötsel, förstår jag icke vad den ärade talaren menade med det, ty det är ju ett faktum, att jägmästaren för närvarande har överinseendet över skogarnas skötsel, och jag tar för givet, att han med samma intresse och nit, varmed han sköter om statens övriga skogar inom reviret, har tillsyn även över denna skog. Det synes mig därför endast att beklaga, att om egendomen säljes, skogen icke kommer att skötas på det rationella sätt, som statens jägmästare kan göra, utan skogen i så fall till betydande omfattning kommer att huggas ned. Om detta kan kallas skogsskötsel, vet jag icke vad som menas med skogsskötsel i detta land.

Det är ju självfallet, att när bolaget en tid trott sig kunna skatteköpa egendomen för 575 kronor och nu är benäget att giva en halv miljon för skogarna, och då det för övrigt framgår av vad chefen för finansdepartementet sagt, att vid beräkningen av köpesumman han icke tagit hänsyn till de sedan 1913 stegrade virkesprisen, som skulle medföra intill 50 eller 60 % förhöjning, man icke kan anse annat än att detta bör medföra en avsevärd prisökning. Sålunda är det påtagligt, att även om det skulle bli fråga om avsöndring i någon form av torp från skogen, man kan vara livligt övertygad, att de som vilja komma åt skogen, gärna gå med även på en sådan anordning. Jag skall för övrigt be att få säga, att jag mottagit ett litet brev från en av torparna, som är nog så karakteristiskt för själva den uppfattning torparna ha om föreliggande fråga. Torparen skriver: »Ni herrar i riksdagen torde hava litet kännedom om den sorgliga affären angående försäljningen av Tuna bergslags allmänning, och hoppas jag, att ni gör vad ni kan för att åtminstone den ifrågasatta människohandeln blir förhindrad.» — Nu kan man säga, att ett sådant uttalande av en liten torpare om »människohandel» ju är väl starkt. Men å andra sidan kan man förstå, att dessa små lägenhetsinnehavare icke skola känna sig

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

synnerligen tilltalade av att komma i händerna på ett skogsbolag. Att man sedan kan anse sig behöva diskutera, om här föreligger politik eller icke, därför att några ledamöter av riksdagen, som tillhöra ett annat parti än herr Lindblad, talat till förmån för saken, tycker jag för min del är att gå för långt, när det gäller att söka övertala sina egna partivänner att slå dövörat till för en rättvis sak.

Det förefaller mig, herr greve och talman, som om ingenting vore att förlora men allt att vinna på att följa den reservation, som av greve Hamilton med flere avgivits vid betänkandet.

Herr Persson: För min del har jag anslutit mig till den vid betänkandet fogade reservation, som undertecknats av greve Hamilton m. fl. Jag har således icke kunnat gilla det slut, vartill utskottet kommit i föreliggande ärende, och det först efter mycket grundlig prövning av frågan. Jag vill erkänna, att när jag läste föreliggande proposition, tyckte jag, att Kungl. Maj:t i sitt förslag hade lyckats ganska bra att få fram den lösesumma, som skulle kunna anses rimlig som ett förlikningsanbud. Jag fick även den uppfattningen, att saken för torparna vore alldeles räddningslös. Det föreföll mig, då jag läste propositionen, att vad man kunde göra, det var endast att få ett större eller mindre belopp i ersättning av föreliggande bolag, men att ingenting vore att göra åt torparnas mer eller mindre goda rätt att stanna kvar på sina innehavda torp eller att få lösa dem. Sålunda om förlikningsförslaget fölle, hjälpte man icke torparna på något som helst sätt. Jag försökte därför i avdelningen att komma fram den vägen, att man skulle godkänna förlikningsförslaget, men samtidigt föreslå, att Kungl. Maj:t skulle företaga en utredning för att på det sättet kunna giva någon hjälp åt dessa torpare, som icke skulle få stanna på sina torp. Detta skulle ske antingen så, att man skulle köpa liknande ställen på annat håll, eller naturligtvis helst få lösa till sig samma torp, så vitt det låg så, att vederbörande, som naturligtvis hade största intresse som skogsägare, kunde avstå från äganderätten till torpen. Jag fick icke någon anslutning för den tanken från utskottets ledamöter, och vill icke säga annat än, att det kanske varit rätt så goda skäl för, att man icke ville gå den vägen. Det är ju en förhållandevis rätt ny princip man skulle slå in på. När vi då hade behandlat förslaget, kom slutligen en motion av herr Lindhagen, som vi icke hade läst förr, än vi beslutat att avgiva vår reservation. Vid läsningen av det motionen bilagda memorialet från advokatfiskalsämbetet föreföll det mig, som om det icke vore så alldeles säkert, att bolagets rätt att till sig få skattelösa förevarande egendom vore oomtvistlig. Det förefaller snarare, som om staten har mycket god rätt och att riksdagen därför skulle kunna ha stor anledning att hoppas, att staten icke behöver avstå egendomen. Denna egendom är ju upplåten till delägare i Tunabergs kopparberg, så länge det upprätthålles och på bergsvis bedrives samt skogsunderstödet behövs. Nu framgår så-

väl av denna promemoria som av uttalanden från sådana håll, där man känner till förhållandena, vilket jag icke gör, att bergsbruket nära på totalt upphört, att, om det göres någonting, det är ett obetydligt försvarsarbete, att det icke mera finnes tillgång på kopparmalm och att följaktligen anledningen till upplåtelsen upphört. Den föreligger icke vidare, och därför skulle, såvitt jag förstår, egendomen återgå till kronan. Det må nu vara huru som helst med detta, men när det kan finnas något liten utsikt för staten att behålla jorden, synes det mig icke vara rätt att riksdagen godkänner förevarande proposition utan att taga hänsyn till de 34 torpare som där under mer eller mindre lång tid, några under flera generationer, suttit och odlat jorden, utan att taga hänsyn till dem och rädda åt dem de hem, som under så många år varit deras. Detta synes mig vara viktigare än att antaga det föreliggande förlikningsförslaget, och det är därför som jag, samtidigt som jag vågar hoppas att det skall bliva möjligt för Kungl. Maj:t att kunna förlikningsvis uppnå ett för torparna gynnsammare resultat, för min del, herr greve och talman, ber att få yrka bifall till den av greve Hamilton m. fl. avgivna reservationen.

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

Herr statsrådet Carleson: För den händelse jag hade den uppfattningen, att man genom avslag å utskottets hemställan skulle kunna vinna någonting för kronan bättre än det som där angivits och om man tillika därvid skulle kunna för torparna förvärva äganderätten till den jord, varom här är fråga, skulle naturligtvis ingen hellre än jag se, att beslutet bleve ett avslag. Men jag har icke den övertygelsen, att man skulle vinna ett bättre resultat genom att avslå denna förlikning, enligt vilken kronan dock får närmare 600,000 kronor och någon rätt tillerkänts de tre torpare, vilka under generationer suttit på torpen.

Jag nämnde i mitt första anförande, att processen mellan kronan och Nävekvarns bruk sönderfaller i två delar. Den första rör skatteköpsrätten eller den rätt, varpå bolaget över huvud taget grundar sina anspråk på att få skatteköpa jorden, att få den med äganderätt. Den andra delen berör endast en följdsak härav, nämligen köpeskillingens belopp. Enligt min mening har bolaget förvärvat skatteköpsrätten, och så snart skatteköpeskillingen är betald i den ordning domstolen kommer att bestämma, har bolaget i och med detsamma äganderätt till denna jord. Som jag nämnde, skulle det naturligtvis, i enlighet med den princip som kronan och samhället följt, varit en god sak, om man kunnat taga undan dessa torplägenheter, så att torparna sålunda kommit på egen backe. Men man kan icke av det förslag som här föreligger, enligt vilket man icke tillförsäkrat torparna denna rätt, draga den slutsatsen att torparna komma att få det sämre därigenom, att bolaget får köpeskillingen bestämd och alltså inom kort tidrymd kommer i besittning av marken med äganderätt. Torparna få det varken bättre eller sämre i det ena eller i det andra fallet. Jo, de tre torpare, varom det här är fråga, nämligen de som nu skulle tillförsäkras livstids

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

besittningsrätt få det sämre, om propositionen avslås. Om propositionen avslås blir ju följden den, att processen kommer att fullföljas och köpeskillingen att bestämmas i den ordning högsta domstolen slutligen kommer att fastställa i målet och att torparna därvid få den rätt som torparna över huvud taget hava i detta fall, det vill säga de äro arrendatorer med kontrakt och ingenting annat. Torparna vinna således ingenting på att propositionen avslås, och jag kan säga, att de tre torpare, som förbehållits besittningsrätt, skulle förlora något.

Herr Ericsson, Aaby: Jag är förekommen av det yttrande statsrådet nyss hade. Jag skall endast be att få stryka under det och detta därför att, om äganderätten övergår till detta bruk eller bolag, det är ytterst otroligt, att det perspektiv den ärade talaren på Sockholmsbänken drog upp, d. v. s. att torparna skulle bliva bortkörda från sina platser, skulle gå i fullbordan. Jag ber att få säga, mina herrar, att det i vår tid finnes få personer som sitta så säkert på sin jord som torpare, vilka fullgöra sina skyldigheter ordentligt och arbeta och sköta sig väl. Vi jordbrukare söka sannerligen icke sak med dem utan vi äro tacksamma att få behålla dem, vilket vi icke alltid få göra. Det kan icke bliva fråga om att vi icke skulle göra allt vad som göras kan för att tillmötesgå deras berättigade anspråk.

Till sist ber jag att beträffande den blivande reduktionen få säga, att den, så länge lag och rätt värna äganderätten i detta land, är ett ganska avlägset perspektiv, huru gärna än en del folk sträva efter det.

Herr Petersson, Alfred: Jag var icke närvarande, då detta ärende behandlades inom utskottet, och jag har sålunda icke deltagit i behandlingen av detsamma. Men jag ber att få säga, att jag, sedan jag tagit kännedom om ärendet, blivit övertygad om, att jag, därest jag varit närvarande, skulle kommit att intaga samma ställning som reservanterna gjort. Jag tror nämligen icke, att det är någon risk med ett avslag å denna proposition.

Det har sagts av min granne här, att politik spelat in när motstånd rests mot denna proposition och tagit sig form i reservationen. På det vill jag svara, att, om man vill kalla det för politik att man inom riksdagens båda kamrar sedan lång tid tillbaka vid alla sådana tillfällen som detta och då det varit fråga om att avhända staten någon jord alltid tillsett och bemödat sig om att i största möjliga utsträckning bereda möjlighet för skapandet och bibehållandet av sådana här små hem, att i största möjliga utsträckning förvandla dem till egna hem med tryggade rättigheter, så är det, enligt mitt förmenande, denna och ingen annan politik som reservanterna velat fullfölja även i detta speciella fall.

Nu vill jag icke på minsta sätt uttala något klander mot finansministern eller på något sätt uttala den meningen, att han icke gjort vad han kunnat och vad han i den situation som förelåg an-

Ang. skatteköp av hemman å Tuna bergslags allmänning. (Forts.)

sett möjligt att åstadkomma beträffande detta köp. Men därmed är icke alls sagt, att, om propositionen av riksdagen eller av någon dess kamrar avslås, det icke skulle bliva möjligt att frågan vid upptagande på nytt kunde lösas på ett för dessa torpare mera tillfredsställande sätt än nu skett. Vad blir då följden av ett avslag? Jo, den blir en av dessa två. Antingen den att finansministern upptager förhandlingarna på nytt och med riksdagens uttalande här bakom sig söker att vinna ett för torparna bättre resultat, möjligen med eftergivande av någon del av köpeskillingen och möjligen med bibehållande av hela köpeskillingen. Huru långt man kan komma på denna väg, lärer ingen i denna kammare för närvarande kunna yttra sig om; det beror på vad värdet i närvarande stund kan vara på denna skogsmark. Det är den ena möjligheten. Den andra är naturligtvis att processen kommer att fortgå. Huruvida den saken — frågan om skattemannarätten — är slutligen och fullgiltigt avgjord vågar jag icke uttala mig om. Herr finansministern har sagt, att han för sin del anser att den är slutligen avgjord. Man har också sagt, att processen rör sig även om den saken och gjort gällande den uppfattningen, att skattemannarätten i detta fall, även den som nu påstås vara vunnen, kan vara mycket tvivelaktig. Men även om den anses vara avgjord — om den saken vågar jag icke uttala någon bestämd uppfattning — lärer väl den utgång av processen, att bolaget skulle få skatteköpa till en sådan billig penning som några hundra kronor, fullständigt vara ur räkningen. Så vitt jag har mig bekant lärer ingen som känner förhållandena vilja urgera den meningen. Men om processen skulle komma att fortgå och det icke blir möjligt för finansministern att på överenskommelsens väg nå ett bättre resultat, så är i alla fall den blivande risken, så vitt jag förstår, icke på något sätt av den art, att man för dess skull bör bifalla propositionen.

En talare som hade ordet för en stund sedan sade, att skogen under många år vanskötts och att man icke tagit avkomsten av densamma. Ja, det kan bero på många förhållanden, och även på det, att till äventyrs de statens myndigheter, som skola övervaka detta, härvidlag icke tillräckligt undersökt saken och vakat över kronans rätt. Det lärer emellertid icke vara att befara att den vanskötsel han talade om kommer att fortsätta eller kan fortsättas.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu förevarande utlåtande yrkats: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å vad utskottet hemställt godkänna den av greve Hamilton m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och 3:o) att herr Hages vid utlåtandet fogade reservation skulle godkännas.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Anslag för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m.

I en till riksdagen den 27 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 332, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angiven plan genom anställande hos kommerskollegiet av en konsulent och en biträdande ingenjör samt hos lantbruksstyrelsen av en konsulent, till arvoden åt dessa tjänstemän ävensom till rit- och skrivbiträden åt dem samt expenser å extra stat under nionde huvudtiteln för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av högst 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en av herr *Lindman* m. fl. i andra kammaren väckt motion, nr 192, i vilken motion hemställts, att riksdagen måtte, utöver nu utgående statsanslag, för år 1918 bevilja svenska motokulturföreningen ett anslag av tjugutusen kronor för utvecklande av dess verksamhet i uti motionen angiven riktning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande — under erinran, bland annat, att innevarande års riksdag beslutat att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning angående åtgärder från statens sida för landsbygdens förseende med elektrisk kraft — hemställt,

1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas;

2) att herr Lindmans m. fl. ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar *Linders, Ingeström* och *Igel*, vilka ansett, att utskottet bort på angivna skäl hemställa,

1) att Kungl. Maj:ts förevarande proposition på så sätt måtte bifallas, att riksdagen i avvaktan på den av riksdagen beslutade utredningen skulle, för anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft genom anställande hos lantbruksstyrelsen av en konsulent, till arvode åt denne tjänsteman ävensom till rit- och skrivbiträden åt densamme samt expenser å extra stat under nionde huvudtiteln för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av högst 15,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor;

2) att herr Lindmans m. fl. ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Anslag för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m. (Forts.)

Herr Ingeström: Såsom kammaren finner har jordbruksutskottet avstyrkt den förevarande propositionen, men då jag icke biträtt detta beslut, har jag i en vid utskottets betänkande fogad reservation framställt ett särskilt yrkande.

Utskottet hänvisar till den utredning innevarande års riksdag begärt angående de åtgärder, som under den närmaste framtiden kunna ifrågasättas för att genom statens försorg få till stånd en så allmän elektrifiering av landsbygden som förhållandena kunna medgiva. Nu är detta egentligen icke samma sak. Den begärda utredningen syftar huvudsakligen på en statlig elektrifiering, men den föreliggande propositionen avser att genom tillsättande av elektriska konsulenter bereda sakkunnig hjälp åt landsbygdens befolkning för åvägabringande av smärre elektriska anläggningar och elektriska kraftinstalleringar, särskilt inom jordbruket. Nu föreslår emellertid Kungl. Maj:t, att *tvenne* sådana konsulenter skola tillsättas, en under *kommerskollegium* och en under *lantbruksstyrelsen*. Jag medgiver gärna, att man måste ställa sig tveksam, om det är lämpligt att uppdela denna konsulentverksamhet på olika myndigheter, och detta förhållande torde varit det bärande motivet för utskottets avslagsyrkande. Nu är det dock så, att riksdagen år 1915 i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt anställande av sakkunniga konsulenter, och utskottet har beträffande konsulentverksamheten uttalat att den, enligt riksdagens uppfattning, borde sortera under den myndighet, som har den mest ingående kännedomen om landsbygdens behov i förevarande avseende, och syntes riksdagen förty lantbruksstyrelsen vara att förorda.

Vid 1916 års riksdag gjordes på grund av motion av herr Lindman med flera av riksdagen en liknande framställning. Det torde således icke kunna bestridas att behovet av sådana konsulenter för närvarande är synnerligen stort. Detta icke så mycket fallet i de trakter, där staten själv tillhandahåller elektrisk kraft från sina kraftstationer vid Trollhättan och Älvkarleö eller där enskilda bolag bedriva en liknande verksamhet. Men på en mängd olika ställen inom landet bildas för närvarande andelsföreningar för utbyggande av smärre vattenfall och distribuering av elektrisk kraft, och många enskilda konsumenter anlägga anknytningslinjer till de stora kraftledningarna. Men då dessa mindre företag i regel sakna sakkunnig ledning begås ofta misstag, misstag som ha till följd att stora förluster åsamkas, därigenom att företagen icke bliva anlagda på det mest lämpliga sätt. Särskilt i nuvarande tid torde denna fråga få anses såsom synnerligt viktig och icke tåla något uppskov. Det är således en nationalekonomisk fråga av den största betydelse.

I den vid betänkandet fogade reservationen påyrkas att en konsulent under lantbruksstyrelsen omedelbart skall tillsättas och jag vädjar nu till kammaren att biträda denna reservation. Andra

Anslag för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m. (Forts.)

kammaren har redan gjort det med 137 röster mot 34, vadan det således är uppenbart, att andra kammaren insett betydelsen av den föreliggande frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Lindblad, Ernst: Herr talman! Det är nog sant, att riksdagen år 1915 skrev till Kungl. Maj:t och begärde utredning, huru konsulentverksamheten skulle ordnas. Sedan nu undersökning skett inom ämbetsverken har Kungl. Maj:t t. o. m. framlagt förslag om två dylika konsulenter, och en ritbyrå därjämte, riksdagen synes blivit bönhörd över hövan, vågar jag påstå. Det är icke heller motvilja mot själva saken som gjort att utskottet nästan enhälligt — från denna kammare har endast herr Ingeström antecknat sin reservation — avstyrkt föreliggande proposition och motion, utan detta beror på, att riksdagen redan i år behandlat en liknande sak men med mycket större omfattning. Riksdagen har begärt en skyndsam utredning angående åtgärder från statens sida att utsträcka elektriska anläggningar genom statens försorg över hela landsbygden. Och därför att man av denna utredning väntar sig mycket, har man icke samtidigt med densamma velat sätta i gång den nya konsulentverksamheten, utan man har först velat se, var det större förslaget kunde komma att medföra. Jag erinrar om, att, då det var fråga om att införa telefoner i vårt land, en hel del samhällen införde sådana på enskild väg. Men huru gick det? Jo, det dröjde icke länge, förrän staten tog hela telefonverksamheten i sin hand, så att endast ett enda nät, här i Stockholm, blev kvar av de enskilda. Men när vi sett, att denna uppfinning resulterade i att det hela slutligen blev så gott som en statens affär, skall man, då tänka sig möjligheten av, att man, efter den utredning riksdagen år 1915 begärde, komma till den myckna utvecklingen av enskilda kraftanläggningar. Varför skall man också nu ha så bråttom och forcera allt detta? Vi veta ju, att det i närvarande stund råder särskild brist på koppartråd. Det är därför jag tror, att man med lugn kan taga sig en funderare.

När Kungl. Maj:t icke gått efter riksdagens anvisning att förlägga denna konsulentverksamhet till den lämpligaste styrelsen, nämligen lantbruksstyrelsen, hava vi inom utskottet icke velat uppträda såsom domare i den saken utan ansett det vara klokast, att frågan i sin helhet under sådana förhållanden får återgå till Kungl. Maj:t. Det är sålunda icke någon motvilja mot själva saken utan endast klok betänksamhet, att när riksdagen fattat beslut i år hålla sig till detta och icke till vad som förelåg år 1915. Ett faktum är nu att dessa frågor gått fortare framåt än man visste år 1915.

Herr Ericsson, Aaby: Då jag icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet och mitt namn sålunda icke förekommer bland närvarande medlemmar i utskottet, ber jag få till-

kännagiva, att jag ansluter mig till reservationen såsom varande i full överensstämmelse med vad riksdagen år 1915 föreslog.

Anslag för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m. (Forts.)

Herr statsrådet Dahlberg: Herr greve och talman, mina herrar! Det har redan framhållits, att denna proposition är det omedelbara resultatet av riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t år 1915. Sagda skrivelse utmynnade i begäran om utredning och framläggande av förslag till åtgärder. De åtgärder, som här föreslagits, äro ingalunda stora, de innebära endast en framställning om anslag till avlönande av tvenne elektriska konsulenter. Emellertid har denna hemställan blivit av utskottet avstyrkt under åberopande av det skälet, att en mellankommande omständighet nu föreligger, som icke vid propositionens avlämnande var för handen, nämligen den omständigheten, att riksdagen detta år med anledning av motion beslutat skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av frågan om åtgärder för landsbygdens elektrifiering i hela dess vidd. Således är det icke på något sätt antytt, och jag tror icke heller, att den uppfattningen på något håll gjorts gällande, att icke de konsulenter varom det här är fråga skulle hava en stor och omedelbar betydelse, utan man har endast ansett, vill det förefalla mig, att den begärda stora utredningen på något sätt skulle bliva föregripen genom omedelbara åtgärders vidtagande. Jag tror icke, att det finnes någon anledning att se saken på detta sätt. Om man håller före, att åtgärder inom den närmaste tiden böra vidtagas för att bereda tillgång till en sådan konsulentverksamhet, lärer det näppeligen vara skäl att avbida den stora utredningen. Huru snabbt denna utredning än må komma att göras, är det givet, att den med hänsyn till ämnets omfattning kommer att taga sin tid. Att under tiden helt och hållet underlåta att vidtaga sådana åtgärder som riksdagen tidigare redan för två år sedan påkallat och som Kungl. Maj:t framlagt förslag om förefaller icke tillräckligt motiverat. Jag tillåter mig för den skull hemställa, att kammaren ville taga Kungl. Maj:ts proposition under välvillig prövning. Skulle emellertid kammaren icke anse sig böra bifalla Kungl. Maj:ts proposition i hela dess vidd — den är icke så stor — skulle jag vilja rekommendera den reservation, som är bifogad utskottets betänkande och vilken blivit av andra kammaren bifallen. Denna reservation innefattar en minskning av propositionens förslag, i så måtto, nämligen att för närvarande medel skulle anvisas till endast en i stället för två konsulenter och enligt reservationen skulle denna konsulentverksamhet förlägges till det ställe riksdagen själv önskat, nämligen lantbruksstyrelsen.

Herr Holmquist: Jag har icke deltagit i behandlingen av detta ärende inom utskottet. Jag ber emellertid att för min del på det livligaste få förorda den reservation, som avgivits av herr Ingeström m. fl. Herr statsrådet har redan härutinnan påpekat, att åtgärder för en allmän elektrifiering av rikets landsbygd och den här nu föreliggande specialfrågan icke hänga tillsammans. Det är redan nu förhållandet att det finnes många och stora av vattenfallsstyrelsen

Anslag för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft m. m. (Forts.)

byggda elektriska ledningslinjer i detta land, och vattenfallsstyrelsen har genom sina konsulenter för lokalnätens utbyggande ställt till förfogande krafter, då det gällt det rent *elektrotekniska*. Vad här egentligen brister är det *lantbrukstekniska* konsulentväsendet, och det är därför verkligen just under nuvarande förhållanden alldeles särskilt på tiden att det göres något ur *denna* synpunkt. Ty för närvarande finnes icke möjlighet att utan mycket avsevärda kostnader få den *lantbrukstekniska* sidan av elektriska lokalledningars anordnande fullt tillfredsställande. Jag kan icke förstå annat än att även i det läge den stora elektrifieringsfrågan *nu* har, första kammaren gör en god gärning genom att acceptera den uppfattning som kommit till uttryck i reservationen, och jag ber därför att i likhet med den föregående talaren få yrka bifall till densamma.

Herr Ingeström: Jag kan icke undertrycka den uppfattningen, att den kloka betänksamhet som herr Lindblad nyss talade om här är synnerligen malplacerad. Här hava alla myndigheter, kommerskollegium, lantbruksstyrelsen, vattenfallsstyrelsen och svenska motokulturföreningen på det kraftigaste vitsordat behovet av denna konsulentverksamhet, och det vore därför sorgligt, om första kammaren, när ett tillfälle här erbjudes att få till stånd en sådan verksamhet, skulle avslå såväl den kungl. propositionen som reservationen, då andra kammaren med så stor majoritet antagit reservationen.

Nu sade herr Lindblad att man gott kan vänta, därför att vi för närvarande hava brist på koppar. Jag beklagar att icke herr Lindblad synes hava sig bekant, att man för närvarande över allt i vårt land bygger elektriska ledningar med järntråd i stället för koppartråd, ehuru järntråden icke erbjuder samma fördelar som koppartråd; och detta tyder ju på att man är angelägen att få fram denna verksamhet.

Herr Lindblad, Ernst: Ja, jag erkänner villigt, att Kungl. Maj:ts regering icke *kunnat* förfara på annat sätt än den gjort i denna fråga, eller att när den av riksdagen begärda utredningen var färdig, förelägga densamma för riksdagen. Icke kunde väl Kungl. Maj:t ana, att riksdagen i år skulle fatta ett annat beslut med anledning av en enskild motion. Då man där begärt en skyndsam utredning angående åtgärder från *statens* sida för landsbygdens förseende med elektrisk kraft, men å andra sidan såsom reservanterna föreslå redan nu vill anordna särskild upplysningsverksamhet om enskilda anläggningar, så skola dessa båda frågor enligt mitt förmenande komma i kollision med varandra. Det är riksdagens redan fattade beslut om en ny skrivelse, som utskottet har skyldighet att hålla sig till, och jag tror icke att det går an att negligera den skrivelsen.

Jag gjorde den jämförelsen mellan denna fråga och den fråga, som en gång förelåg att göra telefonväsendet till en statens verksamhet, att skulle man då velat handla såsom reservanterna nu anse skäligt, hade man väl modigt begärt anordnande av särskild upplysningsverksamhet, huru varje enskilt stadssamhälle skulle få enskilda tele-

Anslag för främjande av landsbydens förseende med elektrisk kraft m. m. (Forts.)

fonnät. Men så handlade icke riksdagen och ingen förståndig människa heller på den tiden, ty i och med att förslag framlades om att staten skulle övertaga verksamheten på detta område, och detta blivit statsmakternas beslut, så slopades alla enskilda telefonnät, som redan funnos, och inga nya sådana byggdes. Det är av den frågans behandling som utskottet tagit exempel, och därför hemställer utskottet att då det verkligen icke brådskar utan, såsom vi här hörde av herr Ingeström, man redan varit så otålig, att man bygger ledningarna med järntråd, ehuru man vet, att denna sedan kommer att bytas om, då är det enligt utskottets förmenande skäl att dröja något.

Då man nu åberopar, att andra kammaren i en handvändning gått med på ett beslut enligt reservanternas hemställan så vill jag invända, att det icke alltid är så klart, att andra kammaren har rätt. Nej, jag tror, att vi gott kunna taga oss en funderare på saken.

Herr Bondeson: Herr greve och talman! Jag tänkte endast att säga några ord till bemötande av herr Lindblads första yttrande, däri han manade oss till uppskov i denna fråga och motiverade detta uppskov bland annat med den brist på koppartråd och annan elektrisk materiel som nu råder. Det skälet har herr Ingeström redan bemött och jag ber blott att få tillägga, att då det i dessa tider är så ont om kol och så svårt som det visat sig att driva vår industri, kan det vara nyttigt att tillvarataga de kraftkällor, som finnas i våra vattenfall och även göra dessa nyttiga för det rena lantbruket.

Jag skall också, då herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är här närvarande, be att få uttala en vördsam anhållan att den lag, den s. k. elektriska kraftkommittén föreslog i sitt betänkande år 1915, snarast möjligt måtte bliva bearbetad och framlagd till antagande. Jag tror, att vi ha stort behov av att erhålla en sådan lag, som reglerar förhållandena mellan producenter och konsumenter.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtanden

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i villkoren för lån från lånefonden för inköp av ädla avelston m. m., och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1916 års avkastning av statens hästavelsfond;

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första särskilda utskottets utlåtande nr 4, i anledning av framställningar om krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om folkskoleväsendet i de finsktalande delarna av Norrbottens län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt lönetillägg åt skogvaktarna vid universitetet i Uppsala m. m.;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av brist i staten för förskolan för blinda i Växjö;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid marinen tillhörande undervisningsanstalter samt navigationsskolorna jämte en i ämnet väckt motion;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hospitals underhåll;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omkostnader för handläggning av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till läkarundersökning av sjöfolk;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av anslaget till kostnader för taxering till skatt å inkomst och förmögenhet;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statsverkets räkning av fastigheterna nr 13 och 14 i kvarteret Norrtälje i Stockholm; samt

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstöd åt synnerligt skattetyngda kommuner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av fjärde sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 328 med förslag till förordning angående uppbörd av avgifter för försäkringar i riksförsäkringsanstalten jämlikt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo fjärde sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 347 angående ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med uppbörd och utbetalningar m. m. för riksförsäkringsanstalten.

Om ersättning åt postsparbanken för vissa bestyr för riksförsäkringsanstalten.

I anslutning till vad Kungl. Maj:t uti ifrågavarande proposition föreslagit hade utskottet i föreliggande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 53,500 kronor att användas till ersättning åt postsparbanken för dess bestyr med uppbörd och utbetalningar m. m. för riksförsäkringsanstalten.

Herr Hellberg: Herr talman! Då det föredragna ärendet berör ett av de många bestyr, som utföras av postverkets personal, skall jag med herr talmannens benägna tillåtelse begagna detta tillfälle för att tala om något, som ligger mig om hjärtat och som rör en viss grupp av denna personal. Jag beklagar, att då jag nu begagnar detta tillfälle — det sista som förmodligen erbjuder sig vid riksdagen, jag har sökt ett par föregående utan att det lämpat sig — herr civilministern icke är här närvarande. Men kanske jag kan rikta en vördsam hemställan till herr finansministern, att han vänligen ville omtala för honom vad jag haft att säga i denna sak.

Jag syftar på poststationsföreståndarna, en kår, om vars medlemmar man kan säga, att de fått statstjänstemäns skyldigheter utan deras förmåner, och vilken kår — jag tror att man utan överdrift kan påstå det — i många fall befinner sig i en ganska beklaglig ställning. Det har icke blott vid denna riksdag utan också vid flera föregående kommit framställningar från medlemmar av denna kår till mig och, såsom jag antager, även till många flera av riksdagens medlemmar med vördsam anhållan, att man måtte vid något tillfälle säga ett ord i deras sak. Jag har för att tillmötesgå dessa framställningar, vänt mig enskilt till herr civilministern och framfört de anförda klagomålen. Civilministern har också varit vänlig nog att låta verkställa en undersökning angående poststationsföreståndarnas löneförhållanden, vilken sammanfattats i en promemoria, som han tillställt mig och vilken går ut på att visa, att deras ställning icke skulle vara så otillfredsställande som jag fått intryck av på grund av deras framställningar.

Ser man nu på denna promemoria, är det först att anmärka, att denna kår av poststationsföreståndare sönderfaller i två grupper: dels järnvägspoststationsföreståndare och dels lantpoststationsföreståndare. Vad de förra beträffar, så befinna de sig i den föga avundsvärda ställningen att tjäna två herrar. De skola avlönas dels från järnvägsstyrelsen och dels från postverket eller, om det gäller enskilda järnvägar, dels av de enskilda järnvägsbolagen och dels av postverket. Avlöningen tillgår i det fallet så, att posten ställer ett visst belopp till de respektive järnvägsstyrelsernas förfogande och styrelserna fördela dessa medel. Det går då ofta så, att just den omständigheten, att lönerna utgå från två håll, bidrager till att sänka dem. Det är, som om dessa borde bli billigare, därför att två betala tillsammans,

Om ersättning åt postsparbanken för vissa bestyr för riksförsäkringsanstalten. (Forts.)

än om var och en betalade för sig. Jag har exempelvis hört framställningar från poststationsföreståndare vid enskilda järnvägar som gå ut på att de resp. järnvägsbolagen icke sällan begagna bidragen från postverket till att reglera lönerna för sina tjänstemän på sätt som finnes fördelaktigt.

Den andra gruppen, lantpoststationsföreståndarne, omfattar ungefär 1,800 personer, och de fördela sig i en hel mängd lönegrupper med löner från mycket, mycket små belopp, lägst 100 kronor om året, upp till något tusental. Nu framhålles det med avseende på dem i promemorian, till bevis för att deras ställning icke kan anses otillfredsställande, att de under senare åren fått avsevärda löneförbättringar. Sålunda uppgives det — och det är naturligtvis fullt exakt — att under den sista 5-årsperioden 93 % av dem erhållit löneförhöjning, som i genomsnitt uppgår till 30 %. Detta låter naturligtvis ganska vackert. Men det beror givetvis på vad de haft i lön förut. Och därom tror jag, att man kan säga, att den tablå, som i promemorian är meddelad över lönebeloppen, talar ett ganska tydligt språk. Jag skall icke gå in i detaljer, men jag vill nämna att mer än en tredjedel av dessa omkring 1,800 lantpoststationsföreståndare hava i lön ett belopp av 300 kr. eller därunder. För över hälften av dem är lönen 400 kronor eller därunder. Två tredjedelar komma inte över 500 kronor om året. Det är belopp, som tala för sig själva synes det mig, i all synnerhet då man betänker, att dessa små lönebelopp medföra skyldighet att hålla lokaler, lyse, uppvärmning av lokalen — veden är dyr i dessa tider — och dessutom en hel del materiel, som behövs: papper, pennor, bläck o. s. v. Nu kan man ju säga — och det framhålles som sagt i promemorian — att deras ställning icke kan anses så dålig i alla fall, även om lönebeloppen kunna anses låga, därför att tjänsterna äro att betrakta enbart som bisysslor. Det är det stora skälet till försvar för de låga avlöningarna.

Däremot kan åberopas vad en poststationsföreståndare skrivit i kårens organ »Poststationsföreståndaren». »Det kallas bisyssla att vara poststationsföreståndare» — skriver han. »Jag undrar, hur det skulle gå om vi skulle sköta tjänsten såsom en bisyssla? Vore månne allmänheten nöjd därmed? Eller postverket? Jag tvivlar därpå. Med bisysslan förhåller det sig nog så, att man vid de flesta poststationer ej själv hinner med, utan får ha ett à två biträden vid postens ankomst. Vårt eget arbete får nog i stället bliva bisak. Tusentals kronor skola vi dagligen taga emot och redovisa. Vi få dagligen se högar av pengar, men kanske vi själva ej ha ett öre att köpa oss ett varmt klädesplagg för, sedan vi köpt litet mat och ved till postlokalen för månaden.»

För att ge ett enda konkret exempel på hur det kan gestalta sig för en sådan poststationsföreståndare, skall jag nämna ett fall, som icke hör till de mera ömmande. En poststationsföreståndare skriver till mig om sin ställning, att han har en avlöning på sammanlagt 960 kronor om året och under sommarmånaderna ett bidrag av 50 kronor som nästan helt åtgår till ersättning för transport av posten mellan ångbåten och poststationen samt för nattjänstgöring. Alltså har han

960 eller låt oss säga 1,000 kronor om året. För denna lön skall han, utom det att han måste hålla lokalen öppen 4 timmar om dagen samt bekosta uppvärmning och lyse, varje natt taga emot posten från ångbåten kl. 10 på kvällen för att vidarebefordra den vid 12-tiden på natten, och sedan kl. 2 på natten mottaga ny post, som skall expedieras till ångbåten kl. 5 på morgonen. Han har således att vaka varje natt under hela sommaren. Under vintern är naturligtvis tjänstgöringen lindrigare, men den är också desto värre under sommaren. Och detta för en ersättning av 960 kronor om året, d. v. s. icke 3 kronor om dagen.

Om ersättning åt postsparbanken för vissa bestyr för riksförsäkringsanstalten. (Forts.)

Jag lämnar åt er, mina herrar, själva att bedöma dessa förhållanden. Jag tror, att man kan utan överdrift säga — naturligtvis finns det också fall då ersättningen är skälig — att här har man att göra med ett verkligt postproletariat. Och jag kan icke tro, att det kan anses vara staten värdigt att mottaga tjänster av personer, som äro så underavlönade.

Nu är det naturligtvis de särskilda dyrtidstillägg, som kommit statstjänstemännen till godo, som gjort, att det från dessa poststationsföreståndares sida särskilt i år framställts klagomål, då de tyckt, att andra, som befinna sig i en betydligt bättre ställning, hava fått extra hjälp i år, medan de själva icke fått någon. De kunna visserligen icke få det på samma sätt som andra därför att, såsom jag antydde i början av mitt anförande, de icke äro tjänstemän utan tillsatta på kontrakt. Men då synes det mig verkligen vara en statens skyldighet att tillse, att dessa kontrakt något lämpas efter tidsförhållandena. Vi ha nyligen fattat beslut att ytterligare öka dessa posttjänstemäns bestyr, då vi bestämde, att kronouppbörden skall gå genom postverket, medan den ökning i lön som de komma att få härför blir försvinnande liten. Det har sagts mig, att det nästan icke är möjligt för staten att lösa dessa poststationsföreståndares lönefråga på ett tillfredsställande sätt. Må vara att den är svår, staten får i alla fall icke föregå med dåliga exempel och använda något, som skulle kunna kallas ett slags utsvettningssystem gentemot sina egna tjänstemän — ty tjänstemän äro de dock i realiteten.

Jag skulle vilja rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för civildepartementet som — jag beklagar det ännu en gång — icke är närvarande här, att han måtte göra vad som kan göras för att förbättra denna kårs ställning, som i ganska många fall är synnerligen svår.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att vid detta tillfälle säga vad jag sagt, och jag hoppas, att det icke måtte förklinga alldeles ohört.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om

ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 5, 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. ävensom i anledning av nämnda proposition väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts, att detta betänkande skulle företagas till avgörande punktvis, dock att punkterna 1—3 skulle behandlas i ett sammanhang.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om viss skatterestitution vid bryggerier.

Punkten 5.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande vad i andra punkten av en inom första kammaren utav herr *Lyckholm* väckt motion, nr 113, hemställts, besluta,

dels att motionärens förslag i fråga om ändrad lydelse av 3, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd,

dels ock att 8 § 1 mom. skulle erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

1. Vid skattepliktigt bryggeri må efter varje kvartals utgång restitution av skatt, efter fjorton öre för kilogram räknat, åtnjutas för det under nästföregående kvartal omedelbart till svagdricka använda malt, dock icke till högre belopp än att den återstående skatten uppgår till minst det i 5 § stadgade medeltal.

Vid föreliggande punkt i betänkandet hade reservation anförts av herr *K. A. Nilson*, som på åberopade grunder ansett, att utskottet bort föreslå, att riksdagen måtte i anledning av vad i andra punkten av motionen I: 113 hemställts besluta, att 8 § 1 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående beskattning av maltdrycker skulle erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

1. Vid skattepliktigt bryggeri må efter varje kvartals utgång restitution av skatt, efter fjorton öre för kilogram räknat, åtnjutas för det under nästföregående kvartal omedelbart till svagdricka använda malt, dock *högst för en tredjedel av hela den vid bryggeriet under tillverkningsåret avverkande maltmängden* samt icke till högre belopp än att den återstående skatten uppgår till minst det i 5 § stadgade medeltal.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Denna punkt i föreliggande betänkande rör sig om skattefrihet för de skatteplik-

Om viss skatterestitution vid bryggerier. (Forts.)

tiga bryggerierna beträffande den maltmängd, de använda till svagdricka.

Motionen har framkommit på grund av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, varom föregående punkter och föregående betänkande egentligen handlade. Kungl. Maj:t hade föreslagit att öka maltskatten till det tredubbla mot vad den förut varit, och det föreslog Kungl. Maj:t naturligtvis av två skäl, dels för att skaffa ökade inkomster i statskassan och dels för att påverka nykterhetstillståndet i någon mån. På grund av denna proposition väckte herr Lyckholm en motion, att den nuvarande bestämmelsen om att restitution av skatt för till svagdricka använd malt, som nu utgår intill en tredjedel av hela den använda maltmängden, skulle upphöra att gälla och att skattefrihet intill 3 öre per kilogram skulle lämnas de skattepliktiga bryggerierna för all malt, som användes till svagdricka. Det kunde ju möjligen tänkas, att det förefanns något fog för en sådan framställning, då propositionen rörde sig om en till det tredubbla ökad maltskatt, men under de förhållanden, som här föreligga, då utskottet förordat och kammaren redan beslutit att icke bifalla Kungl. Maj:ts proposition om denna ökade skatt, har det synts mig, att det icke kunde vara rimligt att också borttaga den nu rådande bestämmelsen om maltskattsavgift för de skattepliktiga bryggerierna beträffande till svagdricka använd malt. Den nu rådande bestämmelsen tillkom genom 1909 års lag. Vid det tillfälle, då Kungl. Maj:t framlade sin proposition om maltskatten, sade departementschefen härom: »Med den uppdelning av bryggerierna i skattepliktiga och skattefria, som i och för maltdrycksbeskattningen införts, kunde förutsättas, att, om ej vissa omständigheter verkade förryckande, bryggeri borde finna för sig förmånligast att mera övervägande ägna sig åt tillverkning av skattepliktig vara eller helt och hållet tillverka svagdricka.» Och litet längre ned i betänkandet heter det: »I vilken form skattelindringen för svagdrickstillverkning vid skattepliktigt bryggeri än anordnades, borde den aldrig sättas så högt, att ett skattepliktigt bryggeri skulle kunna sägas driva övervägande skattefri tillverkning.» Redan vid framläggandet av propositionen var det alltså fullkomligt klart, att de skattepliktiga bryggerierna icke skulle hava samma förmån av skattefrihet för till svagdricka använd malt som de skattefria, detta naturligtvis av de skäl, att kontrollen vid de skattepliktiga bryggerierna är så mycket mera invecklad och dyrbar än vid de skattefria och att dessa senare ägna sig åt tillverkning av en billigare vara, som skall spridas ut över landsbygden, och därför i huvudsak bör hava en viss hjälp i sitt arbete att sprida ut denna billigare maltdryck. Då nu utskottet, trots att utskottet avstyrkt framställningen om förhöjd maltskatt, gått med på herr Lyckholms motion om att befria de skattepliktiga bryggerierna från sådan skatt å svagdricka, stöder utskottet sin framställning på ett utlåtande från kontrollstyrelsen, där kontrollstyrelsen nu tillstyrkt den föreslagna åtgärden. Men jag har all anledning att anse, att kontrollstyrelsen har gjort sin framställning under den förutsättningen, att riksdagen skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag

Om viss skatterestitution vid bryggerier. (Forts.)

om förhöjd maltskatt och att skillnaden mellan den skatt, som de skattefria och de skattepliktiga bryggerierna skulle få erlägga, skulle bli så stor, att ett medgivande vore av behovet påkallat. Nu kommer sådant förhållande icke att råda, och därför är det fullkomligt omotiverat att borttaga den skatteskala, som hittills har varit gällande. Det förhåller sig ju så, att de skattepliktiga bryggerierna hittills hava tillverkat synnerligen litet svagdricka. De skattefria bryggerierna hava under ett kalenderår från den 1 oktober 1915 till den 1 oktober 1916 använt 1,800,000 hektoliter malt för svagdrickstillverkning, under det att de skattepliktiga under samma tid endast använt 291,897 hektoliter. Detta visar ju, att de skattepliktiga bryggerierna icke hava ägnat sig åt tillverkning av svagdricka. Om nu det, som utskottet här tillstyrker, skulle bliva riksdagens beslut, skulle en dylik tillverkning kunna tänkas komma i fråga, och de skattepliktiga bryggerierna, som då hade sin organisation och sin förtjänst på dyrare maltdrycker, sina kapital och åtskilligt sådant att bygga på, skulle komma att genom det billigare sätt, varpå de kunde tillverka svagdricka, med de skattefria bryggerierna driva en alltför hård konkurrens. Jag vill påpeka, att svagdricksbryggerierna i landet äro omkring 600, och att de skattepliktiga bryggerierna icke äro uppe i ett antal av 200, och då förstår kammaren mycket väl, att det här rör sig om en rätt stor kår, som skulle komma att utsättas för en för den ganska kännbar och svår konkurrens från de skattepliktiga bryggeriernas sida. Jag tror, att riksdagen borde taga hänsyn till att svagdricksbryggerierna, de skattefria bryggerierna, arbeta utan någon egentlig vinst eller förtjänst, arbeta, kan man säga, tämligen oegennyttigt i nykterhetens intresse samt för att betjäna en stor allmänhet, som behöver denna billiga ersättningsdryck, då, såsom nu är fallet, den närande mjölken icke finnes att tillgå. Man borde hålla dem räkning för detta och icke fråntaga dem den lilla hjälp, som Kungl. Maj:t och riksdagen förut givit dem i den förmånen, som de förut haft framför de skattepliktiga bryggerierna.

Under hänvisning till den reservation, som är fogad vid betänkandet, ber jag därför, herr talman, att få yrka bifall till densamma, d. v. s. avslag på framställningen om skattefrihet för i skattepliktiga bryggerier till svagdricka använd malt. Då jag däremot i reservationen slutar mitt yrkande med att yrka bifall till ändrad lydelse av § 8, innefattar detta helt enkelt, att jag icke vill motsätta mig det sätt för restitutionens uttagande för de skattepliktiga bryggerierna, som herr Lyckholm föreslagit, nämligen att den skall ske kvartalsvis i stället för årsvis. Min reservation innefattar egentligen ett avslag på propositionen och alltså ett yrkande om bibehållande av nu rådande bestämmelser vid status quo, och jag ber alltså att få yrka bifall till min reservation.

Herr Lyckholm: Den siste ärade talaren började sitt anförande med att säga, att det var fråga om att det skulle bliva skattefrihet för det malt, som användes till svagdriksframställning vid

Om viss skatterestitution vid bryggerier. (Forts.)

skattepliktiga bryggerier. Om herrarna läsa den skrivelse, som reservanten lagt till grund för sin reservation, få herrarna också helt säkert den uppfattningen, att här är fråga om skattefrihet, ty det står uttryckligen däri: »men att borttaga skatteplikten samtidigt som rättigheten att tillverka öl bibehålles». Men det är icke därom fråga är, utan det är om den restitution, som skall återbetalas för till svagdricka använt malt. Hittills föreskrives i tillverkningsförordningen, att restitution får lämnas för högst $^1/_3$ av bryggeriernas hela maltavverkning beträffande det malt, som användes till svagdricka, och att då bibringa kammaren den uppfattningen, att det skulle vara fråga om skattefrihet, är alldeles oriktigt. Om herrarna se på den skrivelse, som reservanten har lagt till grund för sitt yttrande, och som återfinnes på sid. 14, är den underskriven för Sveriges svagdricksbryggareförening av först dess ordförande, Arvid Johansson. För att påvisa de olika förhållanden, under vilka skattepliktiga och skattefria bryggerier hava att betala skatt för till svagdricka avverkad malt, så vill jag nämna, att denne Johansson, som är bryggare här i Stockholm på ett skattefritt bryggeri, hade för tillverkningsåret 1915—1916 att betala en kontrollavgift av 366 kronor 20 öre. För samma maltmängd, avverkad i ett skattepliktigt bryggeri, hade skatten, sedan restitution lämnats, blivit 2,197 kronor 20 öre. En annan av undertecknarna, O Bergström, som också är bryggare här i Stockholm på ett skattefritt bryggeri, har betalat 324 kronor 70 öre, men hade samma maltmängd avverkats i ett skattepliktigt bryggeri, hade skatten varit 1,948 kronor 20 öre. En tredje bryggare, också härifrån Stockholm, har betalat 450 kronor 50 öre, men hade motsvarande maltmängd avverkats i ett skattepliktigt bryggeri, skulle skatten hava blivit 2,703 kronor. Den fjärde undertecknaren, P. J. Kvarnström i Västerås, har haft att betala 233 kronor 85 öre, men om samma kvantitet avverkats i ett skattepliktigt bryggeri, hade skattebeloppet stigit till 1,403 kronor 10 öre. För landets största svagdricksbryggeri, som haft att erlägga en kontrollavgift för 1915—1916 års avverkning på 3,187 kronor 50 öre, skulle avgiften för samma maltkvantitet, avverkad i ett skattepliktigt bryggeri, gått upp till 48,375 kronor. Herrarna kunna av ovan anförda siffror förstå, att den omtanke, som reservanten har för de skattefria svagdricksbryggeriernas svårigheter i konkurrensavseende är ganska onödig, detta därför, att de skattepliktiga bryggerierna måste betala en mycket högre skatt för det malt, som de avverka till svagdricka.

Vidare åberopas i denna skrivelse: »Slutligen bör även den omständigheten tagas i betraktande, att vid ölproduktionen erhållas s. k. 'pålakningsdrickor' såsom överprodukt och att framställandet av dessa drickor helt naturligt ställer sig synnerligen billigt». Jag har i utskottet försökt påvisa det ovederhäftiga i detta påstående och utskottets ledamöter, övertygade härom, hava varit eniga om att tillstyrka den av mig väckta motionen dock med undantag av reservanten, som nu åter framlägger detta påstående. Man kan vara frestad att fråga, om reservanten själv läst den paragraf, som han här har yrkat bifall till. Det står nämligen både i nu gällande och den av herr

Om viss skatterestitution vid bryggerier. (Forts.)

Nilson föreslagna paragrafen, att »vid skattepliktigt bryggeri må efter varje kvartals utgång restitution av skatt, efter 14 öre för kg. räknat, åtnjutas för det under nästföregående kvartal omedelbart till svagdricka använda malt». Om det alltså skulle ske så, att någon tar pålakningsvört i ett skattepliktigt bryggeri å det malt, som icke krossats omedelbart till svagdricka, blir ju detta en mycket dyrbar svagdricka, ty då får han efter de olika skatteklasserna betala 17, 20 eller 23 öre i skatt för varje kg malt, som användes till svagdricka, och så pass stora räknemästare äro väl våra bryggare, att de icke använda sitt malt på detta sätt för framställning av svagdricka, detta borde hava stått klart och tydligt för reservanten såsom medlem i bevillningsutskottet.

På grund av de yttranden, som utskottet anfört i sitt betänkande, och på grund av vad jag nu anfört, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande.

Herr Nilson, Karl August: Herr talman! Endast ett par ord såsom svar till herr Lyckholm.

Herr Lyckholms yttrande, att min omtanke om svagdricksbryggerierna vore ganska onödig, ber jag att få vidarebefordra till dem, som haft denna omtanke om dessa bryggerier. Det har, som herr talmannen vet, icke varit jag utan Kungl. Maj:t och riksdagen, som beslutit, att det skall vara en sådan skillnad mellan svagdricksbryggerierna och de skattepliktiga bryggerierna. Jag har bara yrkat, att denna rätt måtte bibehållas, då herr Lyckholm däremot velat, att den skall borttagas. Det är alltså icke jag, som uppfunnit denna sak.

Herr Lyckholm pekade på, att det här icke var fråga om skattefrihet utan om restitution. Jag sade också skattefrihet i den mån motionären föreslår, alltså intill 3 öre per kg. malt. Det blir detsamma som restitution, så att jag förmodar, att vi förstå varandra. Jag tror, att man i alla händelser kan utgå från det, att herr Lyckholm väckt denna motion för att bibringa en bättre ställning åt de skattepliktiga bryggerierna, varemot jag har påyrkat ett bibehållande av det rådande tillståndet för att åt de skattefria bryggerierna bibehålla den förmån, som de hava. Vi hava kanske alltså lika riktig utgångspunkt båda två, beroende på hur man ser saken.

Herr Lyckholm påvisade, att om den svagdricka, som tillverkats i skattefria bryggerier, i stället tillverkats i skattepliktiga bryggerier, hade så och så mycket pengar gått in till staten. Ja, men Kungl. Maj:t pekar på, att just det förhållandet bör råda, att de skattepliktiga bryggerierna icke skola ha lika rätt att tillverka svagdricka som de skattefria, utan att de i stället skola ägna sig åt tillverkning av skattepliktiga varor, och i den saken är nog också kontrollstyrelsen enig med Kungl. Maj:t. Kontrollstyrelsen säger nämligen: »Därjämte kan emellertid denna bestämmelse hava en viss betydelse i konkurrensen mellan skattepliktiga och skattefria bryggerier, i det att de konkurrenskraftigare skattepliktiga bryggerierna därigenom avhållas att utöver en viss gräns tillverka svagdricka. Därest bestämmelsen

om maximum för skatterestitution upphäves, kan det inträffa, att skattepliktiga bryggerier komma att huvudsakligen tillverka skattefria drycker». Det var nog detta, som Kungl. Maj:t och riksdagen velat undvika. Det har varit för att icke blottställa en stor industri, som svagdrickstillverkningen kan anses vara. De skattepliktiga bryggerierna hava ju den stora förmånen att få tillverka dyrare maltdrycker, som kunna lämna större förtjänst än de drycker, som de skattefria bryggerierna få tillverka. Dessa senare hava ju icke rätt att tillverka exempelvis pilsnerdricka, och därför böra de hava denna förmån. Jag ber därför fortfarande att få yrka bifall till min reservation.

Om viss skatterestitution vid bryggerier. (Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att rörande nu föredragna punkt yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring i fråga om lydelsen av 8 § i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Sista punkten.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 192 och 193 för maltdrycker och mjöd i gällande tulltaxa;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6, 9, 11, 18, 19, 20, 25 och 30 §§ i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker; samt

nr 56, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående indragning av förste kontrollörsbefattningarna vid råsockerfabrikerna m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 57, dels i anledning av väckta motioner med förslag till förordning om krigstidsskatt samt om ändring av skattetariffen i gällande förordning om krigskonjunkturskatt, dels ock angående ändrad lydelse av 12 § i sistnämnda förordning.

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m.

I detta betänkande hade utskottet på anförda skäl hemställt,

1) att en av herr *Runefors* inom andra kammaren väckt motion,

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

nr 156, med förslag till förordning om krigstidsskatt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) att riksdagen, vid bifall till vad under 1) hemställts, måtte i anledning av en utav friherre *Palmstierna* inom andra kammaren väckt motion, nr 154, besluta, att 8 § i gällande förordning om krigskonjunkturskatt skulle erhålla följande ändrade lydelse:

8 §.

Krigskonjunkturskatt beräknas enligt denna

Tariff.

Beskattningsbar merinkomst	Procenttal	Skattebelopp	Ökning för varje fullt hundratal kronor, som faller mellan de i kol. 1 angivna inkomstbeloppen
Kronor		Kronor	Kronor
2,000	12	240	13
20,000	13	2,600	15
40,000	14	5,600	17
60,000	15	9,000	19
80,000	16	12,800	21
100,000	17	17,000	*21.5*
150,000	*18.5*	*27,750*	*24.5*
200,000	*20*	*40,000*	*27.5*
250,000	*21.5*	*53,750*	*30.5*
300,000	*23*	*69,000*	*33.5*
350,000	*24.5*	*85,750*	*36.5*
400,000	*26*	*104,000*	*36*
500,000	*28*	*140,000*	*40*
600,000	*30*	*180,000*	*44*
700,000	—	—	—

För merinkomst, som uppgår till *700,000* kronor eller därutöver, utgör skatten *32* kronor för varje fulla 100 kronor.

3) att riksdagen, under enahanda förutsättning som i 2) angivits, måtte besluta, att 12 § i förordningen om krigskonjunkturskatt skulle få denna ändrade avfattning:

12 §.

Krigskonjunkturskatten uppbäres *i särskild ordning* enligt de närmare bestämmelser, som av Konungen meddelas; samt

4) att riksdagen, vid bifall till vad under 2) och 3) hemställts, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t, med anmälan om sina sålunda fattade beslut, anhålla, att Kungl. Maj:t ville förordna om beslutens ikraftträdande i så god tid, att 8 och 12 §§ i sin ändrade lydelse kunde bliva tillämpade redan med avseende å innevarande års beskattning.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

a) herrar *Lyckholm* och *Antonsson* samt friherre *Fleming*, vilka ansett det vara olämpligt att nu vidtaga förändringar i de av föregående riksdag för innevarande år redan fastställda beskattningsgrunder; samt

b) herr *Östberg*, som likväl ej antytt sin mening.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Såsom framgår av nu föreliggande betänkande, hava åtskilliga reservationer antecknats vid detsamma. Då jag också är en av dessa reservanter, skall jag be att få yttra några ord.

Kungl. Maj:t har icke till innevarande års riksdag framlagt proposition vare sig om tonnageskatt eller om förändring i de grunder för krigskonjunkturskatten, som en gång blivit fastställda. Yrkanden i dessa hänseenden hava emellertid framförts i enskilda motioner. Vid behandlingen av dessa motioner i bevillningsutskottet utgick pluraliteten därifrån, att det, som minst borde komma i fråga, vore en förnyelse av tonnageskatten, och under antagande att denna skatt icke skulle förnyas, fann man det möjligen vara tillrådligt att företaga någon skärpning i skalan för krigskonjunkturskatten. En sådan skärpning i skatteskalan hade nämligen påyrkats i en av de väckta motionerna.

Emellertid har nu riksdagen genom nyss fattat beslut ansett sig böra förnya påläggandet av en tonnageskatt. Nu föreligger frågan om skärpning av krigskonjunkturskatten. Denna krigskonjunkturskatt är ju pålagd för att, som det heter, »träffa vinst, uppkommen genom det av nuvarande krigstillstånd framkallade läget». Författningen avsåg således, att skatten skulle enligt vid dess införande angivna grunder utgå så länge kriget varade och träffa den vinst, som av krigsläget framkallas.

Svårigheterna vid tillämpningen av denna skatt hava, som var och en förstår, varit utomordentligt stora. Det är icke lätt för någon att säga, hur långt verkan av nuvarande krigsläget sträcker sig, och det är klart, att ju längre kriget varar, dess mera skola verkningarna utvidgas, och dess svårare skall det bli att fastslå vad som är en speciell följd av krigets konjunkturer. Det visar sig också, att över taxeringen till krigskonjunkturskatt har ett avsevärt stort antal klagomål inkommit till kammarrätten; man har uppgivit ända till 2,500 för ett år. Det är nämligen icke så som en professor i nationalekonomi framhöll i ett föredrag om bostadsfrågan, som han höll här i staden, att man skulle kunna räkna krigskonjunkturvinsten lika orättfärdig, som om en orkan hade flyttat över till grannens åker en höstack från en angränsande jordägares mark. Att man i ett sådant fall beslöt, att höstacken skulle återställas till ägaren, var icke annat än fullt rättvist. Men så enkelt föreligger icke problemet. Den slagruta, som kan angiva, att här föreligger krigskonjunkturvinst men här icke, är ännu icke uppfunnen, och den kan nog icke heller uppfinnas. Men då så är, är det naturligtvis i och för sig ganska hårt att taga ut en *särskild*

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

inkomst och lägga en tung skatt på den, när man vid detta uttagande träffar en hel del vinster, som kanske rätteligen icke borde höra dit, men detta blir så mycket hårdare, då man, sedan denna skatt en gång blivit bestämd av riksdagen och man förra året till och med ökade den, nu återigen i år ökar den. Alla beräkningar om skattens storlek, som man måste göra vid likvidation av bolag och eljest, komma ju på detta sätt att sväva i luften.

Man har sagt om denna skatt, att den är en objektskatt, och i bevillningsutskottets betänkande säges, att skatten är påkallad, därför att denna skatt är ägnad att »åt det allmänna återbörda» en del av de i många fall oskäliga spekulations- och handelsvinsterna. Men om här vore fråga om ett återbördande, skulle väl detta gå till de av kriget hemsökta länderna, vilkas förhållanden just framkallat dessa vinster. Något återbördande hit till det allmänna kan man väl icke få fram ur detta argument.

Att nu ytterligare skärpa en sådan skatt synes mig och flera med mig inom utskottet vara ganska obilligt. Det är så mycket obilligare, som man styckar sönder denna krigskonjunktur och räknar för ett år i sänder. Det kan ju slutligen hända, att krigskonjunkturen för en mängd företag visar sig hava, om man tar den i sin helhet för alla åren, medfört förlust i stället för vinst, men den skattskyldige har ändå fått skatta för den vinst, han vissa år haft. Sådant sker naturligtvis även på andra områden, men denna olägenhet är så mycket större här, när man med en särskild extra skatt belägger en viss inkomst, vilken dessutom drabbas av andra befintliga skatter.

En särskild tunga vilar också på denna krigskonjunkturvinst därutinnan, att man icke under ett följande år får göra avdrag för en gång betald skatt. Det är visserligen en inkonsekvens, som finnes redan i den nuvarande inkomstskatten, att man således får skatta dubbelt för den del av inkomsten, som man använt till att betala kronoskatten, men för var och en är det tydligt, att denna obillighet blir så mycket större i detta fall, där skatten är så oändligt mycket större. Således kan det hända, att detta förfarande, att staten sålunda lägger skatt även på den del av inkomsten, som staten redan har tagit ut som skatt, kommer att medföra, att en person vid slutet av krigskonjunkturen befinnes hava fått skatta till staten långt mer än han samfällt under denna krigskonjunktur kunnat räkna som behållen inkomst — att staten sålunda tar ut icke blott hela hans under kriget erhållna konjunkturvinst utan också åtskilligt därutöver.

En skatt som är och enligt sakens natur måste vara behäftad med sådana olägenheter måste man ju vara mycket litet böjd för att höja. Utskottet säger, att det »vill icke bestrida, att krigskonjunkturskatten kan drabba ojämnt och stundom till och med träffa skatteobjekt, som författningsenligt borde vara skattefria». Det är nog alldeles riktigt. Men det hindrar icke, att när enskilda motioner väckas om höjning av skatteskalan, majoriteten inom utskottet och i de gemensamma voteringarna höjer skatteskalan. Jag undrar,

hur den skatteskala här i landet skall se ut, som man icke skall anse sig kunna höja på enskilda motionärers förslag.

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

Då nu de sammanlagda skatterna för de större inkomsterna, särskilt inom rederinäringen, som naturligtvis framför andra träffas av krigskonjunkturskatten, nått därhän, att den samfällda skatten tager ända till 50 % av den intjänade inkomsten, och för dessa 50 %, som en gång betalt sin skatt, man icke ens följande år får njuta avdrag vid beräkningen av den inkomst, som då skall skattläggas, har jag för min del ansett, att man redan gått mycket långt. Det är därför, som jag för min del icke ansett det vara lämpligt att nu företaga en ytterligare skärpning.

Härtill vill jag lägga den allmänna betraktelsen, att man dock icke får bygga för mycket för framtiden på krigskonjunkturskatten, och att man icke får vänja sig vid att räkna på att man av denna skall kunna taga så stora inkomster. Man får naturligtvis se till att man får andra källor att fylla statens behov av inkomster, ty om icke alla tecken bedraga, kommer nog den källa krigskonjunkturskatten erbjuder enligt sakens natur att sina mycket fort. Såsom förut sagts är skatten ej heller avvägd med sådan rättvisa och billighet, som man dock kunde fordra av en skatt av denna beskaffenhet.

Herr greve och talman! Jag har velat framlägga dessa mina betänkligheter men vill för närvarande icke framställa något yrkande.

•

Herr Kunze: Herr greve och talman, mina herrar! Efter den föregående ärade talarens anförande är det icke mycket att tillägga. Efter allt att döma hava dock de stora krigsvinster, som hittills tjänats, nu upphört, och inkomster av detta slag äro på retur. Den dag är kanske icke långt borta, då många av de köpmän och andra, som haft krigsvinster, få släppa till mycket stora delar av dem för att utjämna stora förluster, som komma att drabba dem just på den grund av kriget, t. ex. när vi skola få det ordnat med de varor, som ligga beslagtagna exempelvis i England. När allting en gång är klart, kanske många av dem, som nu haft stora vinster, icke förtjänat någonting alls. Åtminstone fruktar man i köpmannakretsar, att när kriget en gång är slut och man fått allt ordnat, många av de stora vinster, för vilka man betalat krigskonjunkturskatt, kanske komma att helt och hållet försvinna. Vid sådant förhållande är det icke lämpligt att höja denna skatt utan bra mycket lämpligare att bibehålla den till den omfattning den för närvarande har.

Nu är det icke säkert, att alla de, som fått betala krigskonjunkturskatt för sin ökade inkomst, drabbats rättvist av denna beskattning. Ty man kan väl icke förutsätta annat, än att den svenska köpmannakåren oberoende av kriget försökt driva upp sina affärer. Många av de personer, vilka fått betala ganska höga skatter, hava kanske icke alls haft kriget att tacka för ökningen av sina

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

inkomster, utan kanske tvärtom kriget varit dem till hinder, då de sökt arbeta på att driva upp sina affärer så mycket som möjligt.

I anledning av här framförda skäl anser jag mig böra hemställa om avslag å friherre Palmstiernas motion.

Herr Karlsson, K. G.: Herr talman! Den siste talaren yrkade avslag på friherre Palmstiernas motion. Det är ingen inom utskottet, som yrkat bifall till densamma, så att detta yrkande förefaller mig tämligen överflödigt. Emellertid hava båda de föregående talarna ju framhållit, att denna skattekälla troligen icke så synnerligen länge finnes att ösa ur. Man bör därför se sig om efter andra skattekällor, sade herr Östberg. Däri anser jag herr Östberg hava fullkomligt rätt. Men för närvarande hava vi dock denna skattekälla, och för närvarande har ju icke ens herr Östberg yrkat avslag på utskottets hemställan. Herr Östberg började sitt anförande med att säga, att Kungl. Maj:t varken begärt, att tonnageavgiften skulle utgå även under detta år, eller någon höjning av krigskonjunkturskatten. Beträffande tonnageavgiften har jag precis samma ståndpunkt som herr Östberg. Jag anser det vara olyckligt, att riksdagen beslutat sig för denna skatt. Beträffande återigen det uttalandet, att Kungl. Maj:t icke har föreslagit någon höjning av krigskonjunkturskatten, så skulle jag kunna lämna en upplysning — jag anser, att jag kan lämna den utan att begå någon indiskretion — nämligen att åtminstone den nuvarande finansministern alls icke varit främmande för att göra en utbyggnad på krigskonjunkturskatten, och det en utbyggnad ändå starkare än den, som utskottet föreslagit. Ty den av herr finansministern tilltänkta utbyggnaden var avsedd att inbringa icke mindre än 30 miljoner kronor och avsåg även, att höjningen i tariffen skulle börja vid betydligt lägre inkomst, än vad utskottet har föreslagit. Jag tror icke, att man bör taga det alltför tragiskt, att utskottet funnit sig föranlåtet att under nuvarande förhållanden något skärpa den skala, efter vilken skatten skall utgå, ty skärpningen börjar ju rätt högt. Man bör även komma ihåg, att det icke är inkomsten, utan merinkomsten, som det är fråga om.

Det nämndes av den förste talaren, att skatterna nu hava nått så högt, att under vissa förhållanden 50 % av inkomsten tages ut i skatt. Det kan verkligen inträffa, men det är först, när man kommer upp till en inkomst på 700,000 kronor och under förutsättning att hela denna inkomst är krigskonjunkturvinst. Då kunna samtliga skatter, både kommunalskatt, bevillnings-, inkomst- och förmögenhetsskatt och extra inkomst- och förmögenhetsskatt komma att sammanlagt gå upp till 50 %. Men det är väl ganska sällsynt, att hela inkomsten är krigskonjunkturvinst.

Jag tror icke, att det är skäl att måla ut det allt för mörkt. Saken är ju emellertid den, att här finns väl ingen i riksdagen, som har tänkt att yrka avslag på krigskonjunkturskatten, yrka, att den icke skall utgå under den form, som riksdagen förra året beslöt, och då den ökning, som nu är föreslagen, är så pass måttlig, som

den är, hoppas jag, att även denna kammare skall godkänna vad utskottet här föreslagit. Jag vill bara stryka under det stora behov av skatter och intäkter för staten, som för närvarande förefinnes. Jag är fullkomligt övertygad om, att om vi hade haft nöjet att hava herr finansministern här, skulle han säkerligen livligt hava tillstyrkt, att kammaren tager det föreliggande förslaget.

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

Jag ber alltså att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Friherre Fleming: Herr greve och talman, mina herrar! Jag kan instämma i det sista yttrandet av utskottets ordförande beträffande finansministerns önskningar, men jag ber om ursäkt, att jag i alla fall tager herrarnas tid litet i anspråk, eftersom jag reserverat mig i denna fråga.

Det är nämligen så, att jag, som herrarna kanske minnas, redan från början uppträtt mot denna krigskonjunkturskatt, därför att den kan komma att drabba så, att det, som den förste ärade talaren sade, blir något högst besynnerligt i skatteväg. Nu hava vi ju emellertid blivit vana vid denna skatt och kommit in i därmed förenade förhållanden. Men vi hava redan beslutat om denna skatt för innevarande år och det förefaller mig ganska underligt, att vi då skola ändra den även för det löpande året. Det är egentligen detta jag haft i tankarna, då jag reserverat mig.

År 1915 bestämde vi, som herrarna minnas, en krigskonjunkturskatt, d. v. s. en skatt på det, som kan räknas som krigskonjunkturvinst. Denna skatt bestämdes då skola utgå på den taxerade inkomsten för åren 1914 och 1915 taxeras 1915 och 1916 och ingå i 1916 års budget. Redan i 1915 års förordning företog riksdagen skärpningar utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Och som nu aldrig en skatteskala kan få förbli som den är, utan nödvändigtvis måste tummas och vridas i någon led från den kurva, man först beslutat, så gjorde man året därpå, 1916, en ny skala, som i stället för den en gång beslutade skulle tillämpas år 1916. Då bestämdes emellertid, att även för 1917 samma grunder skulle tillämpas. Riksdagen har således redan en gång fastställt en krigskonjunkturskatt, som skulle uttagas 1917. Mot detta tillvägagående, att man först år 1916 tog sig för att ändra den princip, som för detta år fastslogs 1915, och att man därefter 1917 skall ändra den princip, som för detta år fastslogs 1916, måste jag anmärka, att det är något förvirrande i ett sådant förfarande. Det vållar osäkerhet för alla dem, som skola göra beräkningar angående sin beskattning, då man icke vet, vilken skattegrund man för ett visst år har att räkna med, om riksdagen varje år gör om de grunder, riksdagen ett föregående år beslutat skola gälla för nästa år. Jag vill opponera mig mot, att ett sådant förfarande skall få fortgå.

Nu säger man emellertid: så måste man göra i år, ty det är just i år, vi skola kunna taga in dessa stora inkomster åt statsverket. Detta är anledningen till, att vi måste förfara så i år. Jag kan också utan att förråda någon hemlighet säga, att man i utskottet

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

yttrade till mig: om ni också har rätt, bry vi oss icke om det, ty vi *måste* taga in dessa inkomster i år, och vi bry oss icke om den princip, ni förfäktar, även om den är klok och riktig. Jag förstår icke det sättet att resonera.

Det är visserligen fruktlöst att strida mot utskottets förslag, men jag måste i alla fall inlägga min gensaga mot att riksdagen, sedan den en gång fattat ett beslut, skall — och sådant sker oupphörligen — upphäva detta sitt beslut. Jag kan icke hjälpa att detta är ett förfarande, som är mig fullkomligt motbjudande, och jag måste reagera mot det åtminstone på så sätt, att jag får till protokollet antecknat, att jag icke varit med om beslutet, enär jag anser, att det är felaktigt att gå en sådan väg.

Nu är det, som sagt, alldeles fruktlöst att i detta fall strida mot en höjning, och därför är det egentligen likgiltigt, vilket yrkande man framställer. Och ehuru jag kunde låta bli att yrka någonting, skall jag dock förena mig med herr Kunze i hans yrkande om avslag å punkt 2) i utskottets hemställan.

Herr Kunze: Herr talman! Med anledning av herr Karlssons yttrande vill jag gärna erkänna, att han har rätt i, att jag icke bort yrka avslag på friherre Palmstiernas motion, då ju utskottet icke tillstyrkt bifall till densamma oförändrad. Men utskottet har dock delvis upptagit detta förslag.

Jag ber därför att få ändra min hemställan därhän, att jag yrkar avslag å utskottets betänkande i punkt 2).

Herr Forssman: Herr greve och talman! Jag kan till fullo instämma med friherre Fleming däruti, att det är ytterst oangenämt, att riksdagen skall finna sig tvungen att år efter år ändra en skatt sådan som denna krigskonjunkturskatt och öka den så ansenligt som utskottet nu föreslagit. Men det är så, att riksdagen för varje år ställes inför nya situationer visavi statens finanser och det är, så vitt jag förstår, här ingenting annat att göra än att giva sitt bifall, ty vi kunna icke taga pengarna på något annat håll. Dessutom finns det ett alldeles särskilt skäl att i år öka krigskonjunkturskatten, nämligen det, att det nu återstår att beskatta den största krigskonjunkturvinst, som uppstått och som även kommer att bli, krigskonjunkturvinsten för år 1916. Genom att nu höja skalan och tillämpa den höjda skalan på denna vinst, har man utsikt att få in ett belopp i statskassan, som är tämligen avsevärt, och detta är ju nödvändigt. Utskottet har låtit beräkna, vad som skulle inflyta genom denna höjning och funnit, att summan kan sättas till 15 miljoner kronor. Det har dessutom blivit utskottet bekant, att herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ämnat föreslå riksdagen en höjning i skatteskalan, som skulle ha inbringat omkring 30 miljoner kronor. Man kan följaktligen säga, att utskottet varit ganska moderat i sitt förslag.

Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om ändring av krigkonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

Herr Östberg: Endast ett par ord i anledning av den siste ärade talarens anförande. Han yttrade, att vi stå inför tvånget att nödgas besluta denna skärpning av krigskonjunkturskatten. Jag bestrider att så är förhållandet. Fråga föreligger ju om ökning av den allmänna inkomst- och förmögenhetsskatten vid årets riksdag. På den vägen kan man naturligtvis på ett vida rättvisare sätt taga ut en hel del, och inkomstskatten måste naturligtvis användas som fyllnad, när intet annat återstår.

Vid de gemensamma voteringarna visar riksdagsmajoriteten också bort åtskilliga skatteformer, som mycket väl skulle kunna användas i dessa tider, och det är mot detta bortvisande av dessa andra skatteformer och mot denna ytterligare skärpning av skatten på ett särskilt slags vinst, vilken icke kan på mera bestämt sätt angivas, som jag tror, att man måste opponera sig.

Så mycket mera synes nu opposition på sin plats, som man redan en gång bestämt denna sak, då man ju redan en gång fastställt grunderna för krigskonjunkturskatten även för innevarande år. Visserligen gjorde man likadant förra året — de dåliga exemplen upprepas ju alltid — då man då också skärpte den en gång beslutade krigskonjunkturskatten, men detta borde ju så mycket hellre medföra att skatten nu åtminstone finge behålla den form, som riksdagen bestämde förra året för denna skatt, och att man således nu ej borde lägga på ännu något mera, även om det naturligtvis är populärt, att man skärper skatteskalan för den högre inkomsten.

Jag tror följaktligen, att vi böra se oss om efter andra inkomstkällor än denna skatt, och en skärpning därav anser jag nu icke påkallad.

Herr Forssman: Herr Östberg anvisade såsom en bättre väg att slå in på i detta avseende att besluta en ökning av inkomst- och förmögenhetsskatten över huvud. Det torde dock icke vara herr Östberg obekant, att Kungl. Maj:t väckt förslag om en extra inkomst- och förmögenhetsskatt, angående vilken bevillningsutskottet nu står i begrepp att avgiva betänkande till riksdagen. Den utvägen är således redan anlitad, och jag tror mig därför böra vidhålla, att det icke finns någon annan utväg, än att riksdagen antager detta förslag. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Nilson, Karl August: Jag vill blott till vad som redan yttrats tillägga, att vad som för övrigt i utskottet särskilt gjort många av dess medlemmar böjda att gå med på denna ökning, är det förhållandet, att detta betänkande, såsom kammaren mycket lätt förstår, utgör en kompromiss mellan flera föreliggande förslag. Det förelåg i utskottet en motion om en allmän skatt på merinkomst — det förslaget förelåg redan förra året och det återkom i år i något modifierad form. Nämnda förslag hade mycket starka skäl för sig och mycket varma förespråkare särskilt från andrakammarhåll. Då man nu genom föreliggande kompromissförslag slapp ifrån merinkomstskatten, ansåg man sig tvungen att gå med på denna ökning i

Om ändring av krigskonjunkturskattetariffen m. m. (Forts.)

skatten för de större inkomsterna av krigskonjunkturvinsts natur, och jag anser, att denna kammare skulle göra mera klokt, om den går med på föreliggande förslag än om den åter utsätter utskottet för nödvändigheten att komma med ett nytt förslag till reglerande av budgeten.

Med dessa ord har jag velat motivera även den omständigheten, att jag och andra reserverat oss beträffande en del av utskottets motivering, ty då betänkandet är resultatet av en sådan kompromiss, finns det olika åsikter om motiveringens riktighet. Men man måste böja sig i den delen, då man i alla fall velat vinna ett visst resultat.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande betänkandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan i punkten 2 bifalla vad utskottet i övrigt hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 58, angående vissa ändringar i förordningen den 19 november 1914 angående stämpelavgiften.

På framställning av herr talmannen beslöts, att ifrågavarande betänkande skulle företagas till avgörande punktvis, med iakttagande att punkterna 1 och 2 behandlades i ett sammanhang.

Vid sedermera i enlighet härmed skedd föredragning av betänkandet bifölls vad utskottet i detsamma hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 17 april 1916 angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 53, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner och understöd å allmänna indragningsstaten.

Understöd åt avlidne maskinisten B. E. T. Svenssons minderåriga barn.

Punkten 1.

I denna punkt hade utskottet på anförda grunder hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 317 gjorda framställning samt en av herr *Vahlquist* inom andra kammaren väckt motion, nr 464, måtte medgiva, att vart och ett av avlidne maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons min-

deråriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror finge från allmänna indragningsstaten åtnjuta årligt understöd av etthundrafemtio kronor, att utgå från början av innevarande år till och med den månad, under vilken 18 års ålder uppnåddes.

Understöd åt avlidne maskinisten B. E. T. Svenssons minderåriga barn. (Forts.)

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herr *Vahlquist,* som, med instämmande av herrar *Wickman, Kristensson, Berg* i Munkfors, *Molin, Sandler* och *Jonsson i Gumboda,* av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte besluta, att maskinisten vid garnisonens i Boden vattenledningsverk B. E. T. Svenssons änka Ida Maria Svensson, född Flodin, samt makarnas minderåriga barn Arnold Teodor, Greta Matilda, Tord Adolf och Stig Bror skulle från allmänna indragningsstaten åtnjuta understöd, änkan Svensson trehundra kronor samt vart och ett av barnen etthundra kronor att från 1917 års början årligen utgå till änkan Svensson, så länge hon levde ogift, och till vart och ett av barnen till dess det uppnått 18 års ålder.

Herr Wickman: Jag har tillika med åtskilliga kamrater inom bankoutskottet funnit nödvändigt att reservera mig vid denna första punkt, som avser Kungl. Maj:ts förslag om understöd åt maskinisten B. E. T. Svenssons i Boden fyra minderåriga barn.

I Kungl. Maj:ts proposition har framhållits behovet av understöd i detta fall till Svenssons fyra minderåriga barn. I den framställning, som gjorts av arméförvaltningens fortifikationsdepartement, har jämväl framhållts behovet av en pension till de fyra minderåriga barnen till ett belopp av 150 kr. för vart och ett av dem. Varken i Kungl. Maj:ts proposition eller från fortifikationsdepartementet har emellertid någon framställning gjorts i fråga om änkepension. Av den anledningen har uti en motion av herr Vahlquist i andra kammaren framhållits behovet av sådan änkepension. I alla fall, då dylika pensioner satts i fråga, har man även ansett, att den efterlevande änkan borde beredas något understöd av statsmedel. Nu är det ju visserligen sant, att maskinisten Svensson varit anställd så kort tid som maskinist i Boden, att någon egentlig pension icke ansågs böra ifrågakomma, och samtidigt har man fäst sig vid den relativa ungdom, vari änkan vid hans frånfälle befinner sig. Hon är endast 32 år gammal. Att märka är emellertid, att hennes sista barn föddes 1915, och hon är ju i fattiga omständigheter, vadan hon har behov av uppfostringsbidrag åt sina fyra minderåriga barn. Men även änkan borde hava något bidrag till sitt uppehälle under de år, då hon har skyldighet att uppfostra barnen. Räknar man sålunda med, att barnen kräva underhåll, tills det yngsta barnet når upp till 15 års ålder — Kungl. Maj:t har till och med föreslagit och utskottet har bifallit understöd, tills barnen nått en ålder av 18 år — är änkan redan 47 år gammal, när allt understöd till barnen upphört, och det är klart, att hon då är i den ålder, att hon skulle kunna erhålla understöd för egen del. Men om hon icke nu erhåller något dylikt, kommer detta att bereda svårigheter för henne att reda

Understöd åt avlidne maskinisten B. E. T. Svenssons minderåriga barn. (Forts.)

sig, och då barnen nått 18 år, mister hon ju de understöd, som hon haft åt barnen.

Det är dessa synpunkter, vi reservanter ansett nödvändigt att tillgodose, och vi hava därför yrkat, att även änkan borde få något understöd. Motionären har i sitt förslag hemställt, att 100 kronor borde beviljas för vart och ett av barnen samt 300 kronor för änkan. Kungl Maj:t har hemställt om allenast 100 kronor för vart och ett av barnen, och bankoutskottet har i likhet med arméförvaltningens fortifikationsdepartement föreslagit 150 kronor för vart och ett av dessa. Om man då sammanställer kostnaden för det hela, skulle enligt utskottets förslag, som är analogt med fortifikationsdepartementets förslag, totalkostnaden bliva 600 kronor, medan enligt motionärens och reservanternas förslag — med 100 kronor åt varje barn och 300 kronor åt änkan — hela kostnaden skulle utgöra 700 kronor. Det gäller sålunda en merkostnad av endast 100 kronor.

Då jag erfar, att andra kammaren med övervägdigande majoritet antagit reservationen, vill jag vädja till första kammaren att i detta fall gå samma väg, som vi tidigare vanligen gått, då vi ansett, att även änkan bör ha något understöd under sin återstående livstid.

Herr talman, jag skall icke utveckla saken längre. Jag vädjar till kammaren att bifalla den vid denna punkt av betänkandet fogade reservationen.

Herr Hedenstierna: Herr greve och talman! Det är ett ganska tvivelaktigt nöje att behandla pensionsfrågor i bankoutskottet nu för tiden. Vi veta att gången av dessa frågor oupphörligen blir den, att Kungl. Maj:t föreslår ett belopp och någon dag därefter föreslår en enskild motionär en höjning av pensionsbeloppet. Sedan kommer frågan inför kammaren, och hur utskottet än ställt sig till förhöjningen, så brukar denna antagas i någon av kamrarna, vanligtvis i andra kammaren, och så slutar det alltid med, att denna förhöjning blir beviljad av riksdagen. I detta nu föreliggande fall ha åtskilliga ledamöter av utskottet — jag vill minnas, att betänkandet avfattades i föreliggande skick på grund av den slutna omröstningen — icke kunnat gå med på den förhöjning herr Vahlquist i sin motion föreslagit.

Förhållandet är ju, att Kungl. Maj:t begärt understöd för några barn efter en eldare vid vattenledningsverket i Boden. Denne man avled efter att endast 4 $^1/_2$ år hava varit i statens tjänst. Han hade icke en sådan befattning, att han var berättigad till pension vare sig för sig själv eller sin änka. Hans efterlämnade änka är född 1886. Man ansåg då inom utskottet att det var ganska betänkligt att bevilja pension åt änkan efter en tjänsteman, som endast varit 4 $^1/_2$ år i statens tjänst; då änkan därtill var så ung, att hon måste anses vara fullt arbetsför. Man trodde, att man skulle kunna stödja familjen tillräckligt, om man gav understöd åt de fyra barnen, och utskottet tillstyrkte därför ett understöd för vart och ett av dessa barn med 150 kronor om året. Därigenom ansåg man, att änkan faktiskt fick ett ganska betydande understöd vid barnens uppfostran,

600 kronor om året. Jag anser, att riksdagen icke lämpligen bör beträda en sådan väg, som reservanterna här förorda, nämligen att oavsett den korta tid, som denna person varit anställd i tillfällig befattning i statstjänst, bevilja pension för änkan, som ej av sjukdom eller annorledes är oförmögen till egen försörjning.

Understöd åt avlidne maskinisten B. E. T. Svenssons minderåriga barn. (Forts.)

Det är på denna grund, jag, herr greve och talman, ber att få yrka bifall till utskottets förslag, enligt vilket understöd skulle utgå endast åt barnen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Understöd åt fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka och minderåriga barn.

Häri hade utskottet på angivna skäl hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 321 och en av herr *Vahlquist* inom andra kammaren väckt motion, nr 467, måtte medgiva, att fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn finge från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbleve i sitt nuvarande änkestånd med tvåhundra kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 21 år med trettio kronor årligen.

Reservation hade avgivits av herr *Vahlquist*, som, med instämmande av herrar *Wickman, Kristensson, Berg* i Munkfors, *Molin, Carlson* i Herrljunga, *Sandler* och *Jonsson* i Gumboda anfört följande: »Då jag anser, att det av utskottet föreslagna understödsbeloppet såväl för änkan som framför allt för barnen är väl knappt tillmätt, och då härtill komma synnerligen ömmande omständigheter, hemställer jag, att riksdagen måtte besluta, att fodermarsken H. F. E. Ingvarssons änka Maria Ingvarsson, född Olsson, och makarnas tre minderåriga barn må från och med den 1 februari 1917 å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga understöd, änkan så länge hon förbliver i sitt nuvarande änkestånd med 300 kronor om året samt vart och ett av barnen intill uppnådd ålder av 18 år med 100 kronor årligen.»

Herr W i c k m a n: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord! Här hava vi ett analogt fall med det föregående i punkt 1:o). I den kungl. propositionen begäres understöd åt änkan och barnen, varemot herr Vahlquist i särskild motion hemställt om högre under-

Understöd åt fodermarsken H. F. E. ngvarssons änka och minderåriga barn. (Forts.)

stöd, utgående med 300 kronor årligen åt änkan och med 100 kronor årligen åt vart och ett av barnen. Fallet är analogt med det föregående, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen i förevarande punkt.

Herr Hedenstierna: Jag skall endast med ett par ord motivera utskottets förslag i detta avseende. Det gäller här en pension åt änka efter en fodermarsk, vilken senare arméförvaltningens intendentsdepartement förklarat hava tjänsteställning emellan sergeant och furir. Pension för sergeant utgår med 200 kronor för änka och 30 kronor för varje hennes barn. Utskottet har då ansett att pension för nu ifrågavarande änka och barn ej bör utgå med högre belopp, än nyss angivna. Reservanterna åter hava, oaktat fodermarsk har tjänsteställning under sergeant, tillstyrkt högre belopp än för sergeants änka. Det är denna förhöjning utskottet ansett sig ej kunna gå med på.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 6 och 7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Pensioner till vissa vid statens järnvägsbyggnader anställda förmän och arbetare m. m.

Punkten 8.

I nu föredragna punkt hade utskottet hemställt,

a) att en var av vissa angivna vid statens järnvägsbyggnader anställda eller förut anställda personer, måtte från och med månaden näst efter den, varunder han entledigats eller bleve entledigad från sin befattning vid statens järnvägar — dock icke i något fall för tid före den 1 januari 1917 — under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, under villkor emellertid att, därest pensionstagare framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till ett för en var beräknat årligt medelinkomstbelopp av respektive 1,200 kronor för förman och yrkesarbetare samt 1,000 kronor för vanlig arbetare eller därutöver, pensionen skulle, så länge sistnämnda anställning varade, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skulle minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppginge till högre belopp än nämnda medelinkomst;

b) att den järnvägsarbetaren Oskar Alsterlén eller Alsterlind av 1894 års riksdag å allmänna indragningsstaten beviljade pension av 160 kronor måtte höjas till 300 kronor, att utgå under hans återstående livstid från och med månaden näst efter den, under vilken han

Pensioner till vissa vid statens järnvägsbyggnader anställda förmän och arbetare m. m. (Forts.)

erhölle entledigande från nu innehavande anställning vid statens järnvägsbyggnader, dock med villkor att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skulle, så länge anställningen varade, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skulle minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppginge till mer än sistnämnda belopp;

c) att stenarbetaren vid statens järnvägsbyggnader Karl Fredrik Andersson, vilken enligt beslut av 1916 års riksdag under visst villkor ägde att från och med månaden näst efter den, varunder han entledigades från anställning vid statens järnvägar, under sin återstående livstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årlig pension till belopp av 300 kronor, måtte åtnjuta ifrågavarande pension under följande ändrade villkor, nämligen att, därest han framdeles skulle erhålla anställning mot avlöning av statsmedel, uppgående till 1,200 kronor eller därutöver för år räknat, pensionen skulle, så länge sistnämnda anställning varade, upphöra att utgå samt att, vid sådan avlönings uppbärande i övrigt, pensionen skulle minskas, så att densamma jämte avlöningen icke uppginge till mer än sistnämnda belopp, samt

d) att riksdagen, i anledning av en inom andra kammaren av herr *Edbom* m. fl. väckt motion, nr 479, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta genom järnvägsstyrelsen utreda, i vad mån en höjning av pensioner åt förmän och arbetare vid statens järnvägsbyggnader lämpligen kunde äga rum, med beaktande därvid, att beloppen bleve utmätta med hänsyn till vederbörandes större eller mindre antal levnads- och tjänstår, samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, som härav föranleddes.

Momenten a—c i utskottets hemställan hade avfattats i anslutning till Kungl. Maj:ts uti proposition nr 338 i ämnet gjorda framställning.

Beträffande nu föredragna punkt hade reservation anförts av herrar *Wickman, Kristensson, Berg* i Munkfors, *Edbom* och *Bäcklund*, vilka likväl ej angivit sin åsikt.

Herr Wickman: Jag vill endast tillkännagiva, att jag frånträder det yrkande, jag tänkt göra enligt min reservation, på den grund att ärendet ändock torde komma fram genom en riksdagsskrivelse.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt.

Punkterna 9—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 55, i anledning av militieombudsmannens framställning angående förhöjning av anslaget till befordrande av göromålens gång vid militieombudsmansexpeditionen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då tiden var långt framskriden, beslöts efter hemställan av herr talmannen, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Justerades ytterligare elva protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11,51 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna

Fredagen den 1 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollen för den 25 och den 30 nästlidne maj.

Anmäldes och godkändes

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar; och

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst; ävensom

statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal vid statens järnvägar ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén.

Anmäldes och godkändes

bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 217, till Konungen, i anledning av väckta motioner angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor;

jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 219, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen av besittningsrätten till kronoegendomen Bergshamra nr 1 i Stockholms stad och län; samt

bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 220, till fullmäktige i riksbanken, med överlämnande av reglemente för riksbanken.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av §§ 4, 5, 6 och 15 regeringsformen, §§ 6, 10, 20, 32, 33, 38 och 43 riksdagsordningen samt § 1 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 285 med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; och

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 368 med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen; samt

andra särskilda utskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 230 angående reglering av löneförhållanden m. m. vid statsdepartementen, jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtande nr 56 och första särskilda utskottets utlåtande nr 14.

Interpellation angående betalning för leveranser vid statsbyggnadsföretag.

Herr Ljunggren, August, erhöll på begäran ordet och yttrade: Förra årets riksdag beslöt att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och åtgärder till förhindrande av att entreprenörer vid uppförande av byggnader för statens räkning undandrogo sig att erlägga betalning till dem, som levererade arbetskraft och materialier till byggnadsföretagen.

Den undersökning, som verkställdes av riksdagens utskott, visade nämligen till fullo, att betydande missförhållanden i sådant avseende rådde inom byggnadsverksamheten och detta icke minst beträffande företag för det allmännas räkning, såsom ock framhållits i motion av undertecknad m. fl.

Enär genom de påtalade missförhållandena icke blott leverantörer och arbetare drabbades av högst betydande förluster, som i några av riksdagen anförda fall uppgått till flera miljoner kronor, utan jämväl byggnadskostnaderna i stort sett stegras genom den riskmarginal, som en samvetsgrann entreprenör måste iakttaga vid sina offerter, fann sig riksdagen böra påkalla skyndsamma åtgärder i ovan antydd riktning.

Riksdagens skrivelse remitterades till de år 1913 tillsatta »Centralupphandlingssakkunniga». Dessa hade emellertid redan i det närmaste slutfört sitt ursprungliga uppdrag, när remissen den 31 maj 1916 erhölls, i det att de avgåvo sitt betänkande den 15 augusti samma år. Häruti torde man få söka förklaringen till, att den i riksdagens skrivelse framförda frågan ägnades endast obetydligt intresse och sålunda icke föranlett något tillfredsställande förslag om åtgärder i den riktning, som riksdagen förordat.

Interpellation angående betalning för leveranser vid statsbyggnadsföretag. (Forts.)

Ej heller har någon på sakkunskap grundad utredning blivit verkställd.

Enär denna utgång, som föga motsvarar den stora betydelse riksdagen tillmätt ärendet, förklarligt nog, väckt en ganska stor misstämning inom de kretsar, som äro intresserade av frågans snara och tillfredsställande lösning i den riktning riksdagen angivit, anhåller jag vördsamt om kammarens tillstånd att till stadsrådet och chefen för civildepartementet få framställa följande spörsmål:

anser herr statsrådet, att den i riksdagens ovan nämnda skrivelse framförda frågan genom centralupphandlingssakkunnigas yttrande erhållit en slutgiltig förberedande behandling? och i motsatt fall:

kan det förväntas, att regeringen snarast vidtager några ytterligare åtgärder i ärendet?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,44 e. m.

In fidem:

C. F. Vougt.